

נדיבות לב ונשיאות רוח

ד"ר אבי וינרוט, עו"ד

לעילוי נשמת:

אמי מורתי הי"ה **דרייזל וינרוט ע"ה** בת ר' אריה אפטרנוט ע"ה

נ.ל.ב.ע ביום שבו מלאו ימיה - י' באדר תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ולעילוי נשמת אבי מורי הי"ה **משה אהרן ב"ר מרדכי אליעזר וינרוט ז"ל**

ולעילוי נשמת חמותי, אצילת הנפש, הי"ה **נעמא (נלי) בת מנחם הלוי שטרנטל ע"ה**

הַעֲבֹדָה הַבְּיָאוּ: כֹּה וְכָל־אִשָּׁה
 חֲכַמַת־לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ
 מַטְוֵה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן
 אֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:
 כֹּה וְכָל־הַנְּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לְבָן
 אֶתְנָה בְּחֻמָּה טָווּ אֶת־הָעֵזִים:
 כֹּה וְהַנְּשִׂאִם הַבְּיָאוּ אֶת אַבְנֵי
 הַשֹּׁהַם וְאֶת אַבְנֵי הַמַּלְאִים
 לְאַפֹּד וְלַחֹשֶׁן: כֹּה וְאֶת־הַבָּשָׂם
 וְאֶת־הַשָּׁמֶן לְמָאֹר וְלַשָּׁמֶן

לְכָל עֲבִידַת פְּלִחְנָא
 אִתְיָאוּ: כֹּה וְכָל אֶתְנָה
 חֲכִימַת לְבָא בְיָדֶיהָ
 מְעוֹלָא וּמִתָּן פֶּד עוֹל ית
 תְּכֵלֵא וְיֵת אַרְגָּמָא ית עֲבֵע
 זְהוּרֵי וְיֵת בּוֹצָא: כֹּה וְכָל
 נְשִׂיא דְאֶתְרֵעֵי לְבָהֵן עֲמִהֵן
 בְּחֻמָּא עוֹלוֹן ית מְעוֹזָא:
 כֹּה וְרַבְרְבִיא אִתְיָאוּ ית
 אַבְנֵי בּוֹדְלָא וְיֵת אַבְנֵי
 אֲשֶׁל מוֹתָא לְשַׁקְעָא
 בְּאַפֹּדָא וּבְחֹשֶׁנָא: כֹּה וְיֵת
 בּוֹסְמָא וְיֵת מְשַׁחָא
 לְאַנְהָרוֹתָא וְלַמְשַׁחָא
 דְרַבּוּתָא וְלַקְטָרַת
 בּוֹסְמִיא: כֹּה כָּל גְּבַר

תולדות אורן פוז את העינים שבת ער:
 צט. והנשאים יומא עה. סי' הוודור פי' ויקרא

הַמְשִׁחָה וְלַקְטָרַת הַסִּפְּמִים: כֹּה כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה

שפתי חכמים

צורך דהיכי סלקא דעתך לומר דוקא מי שיש לו כל הדברים יביא ומי שאין לו כל הדברים לא יביא ומה יעשה הענין שאין לו אלא טין אחד והקרא קאמר מכל איש אשר ידבנו לבר תקחו תרומתי אלא על כרחך צריך לומר משום שמצינו כי שלשה מינים הללו דהיינו תכלת וארגמן ותולעת שני ששלשתם אלו הם תמיד בכל מלאכת המשכן ובבגדי כהן גדול וכן עורות אילים מאדמים ועורות תחשים מנשהם יחדיו עשו מכסה לאהל כמו שפירש"י בפרשת תרומה משום הכי הסד"א דכל מי שיש לו כל הדברים אלו דוקא יביא ומי שאין לו אלא מין אחד לא יביא כיון דשלשתן צריכין למלאכה שאין עושין שום דבר מזה בלא זה אבל שש מצינו בבגדי כהנים הרוישים שעשו ממש לבר וכן אותן ד' בגדי כהן גדול שהיה עובדי בהן בעבודת פנים ביום הכיפורים וכן בשאר עבודות וכן בנצחה

רמב"ן

הלוקחים יניפו הזהב להראותו, לשבח המביא על נדבתו. ובפרשת אלה פקודי (להלן לה כו, כט) יקרא הזהב גם הנחשת תנופה, כי לא הזכיר שם (בפסוקים כה-כח) תרומה כלל, רק כסף פקודי העדה. ויתכן שיקרא גם הנחשת תנופה, שהיה חשוב להם יותר מן הכסף, מפני שלא היה נמצא בידם ממנו. או שהיה חשוב מאד, כענין שנאמר (עזרא ה כו) וכלי נחשת

מצהב טובה שנים חמודות כזהב:

אבן עזרא

(כו) והנשיאים. כי נצאחם ממנרים ונלוס כל איש שאל כפי מעלתו והנה דבר גדול היה שנמלא שמן למאור ציד הנשיאים אחר חדשים רבים שיאלו ממנרים. ואחר כן כלל כל איש ואשה. ושם לדבר על הנשים שנשאתם לנש לעשות. והזכיר הראש שכלם יהיו סרים אל משמעתו כי אין בהם חסס כמוהו:

מקראות גדולות מאורות - ב (שמות) תניך. ירושלים. תשנ"ה. עמוד מס 926הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

אֲשֶׁר נָדַב לְבָם לְבָאִים לְהָבִיא
 לְכָל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 לַעֲשׂוֹת בְּיַד־מֹשֶׁה הֵבִיאוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל נְדָבָה לַיהוָה: פ שְׁלִישִׁי שְׁנֵי
 כֶּשֶׁהן מְחֻבְּרִין ל וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא יְהוָה בְּשֵׁם
 בְּצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמִטֵּה
 יְהוּדָה: לא וַיִּמְלֵא אֶת־רוּחַ
 אֱלֹהִים בְּחַכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת
 וּבְכָל־מְלָאכָה: לב וְלַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבֹת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב
 וּבְכֶסֶף וּבְנַחֲשָׁת: לג וּבַחֲרֹשֶׁת אֲבָן לְמִלְאֵת

שְׁמֵי חֲכָמִים
 דיבואו לבד ומשום הכי לא נקט רש"י שש ועדים כיון דמילתא דפשיטא הוא שיביאו לבודם ועוד דכתיב וכל הגשים אשר נשא לבן וגו' טזו את העדים דמשמע מקרא את העדים לבוד הביאו ומדסמין ככל הענין שש אצל עדים ללמד בא להקישו לעדים שלבוד בא משום הכי לא צריך לפרש דשש ועדים לבודו בא: ק דקיל למה לא

רש"י
 אמרו נשיאים מה עלינו לעשות הביאו את אנשי השם וגו' לך התנדבו צנוכות המוצתת חמלה ולפי שנתעללו מתחלה נחסרה אות משמם והנשאת כתיב: (ל) חור.
 צנה של מרים ק היה:

אבן עזרא
 (לב) ולחשוב. כלבו מחשבות שלא נראו כמותן, כי יש אומן והב ולא כסף וחרשי אבן ולא עץ וכללם היה שלם: דעתם ותוספת עוד שהוא חכם בכל מלאכה:

בעל הסודים
 אימילו מלשון מעלה נשיאים: (ל) ראו קרא ח'. שאין מעמידין פרעם על הנזיר אלא מדעתן:

דעת זקנים
 לו הקבי"ה לא באשר עולה נדעתן אלא זריק שנהרג על מעשה העגל דהיינו חור יבא בן בנו ויעשו לפי שהמשכן כסרה על אותו מעשה חיה שאמר לו הקבי"ה ראה קרלמי וגו': (לא) בחכמה. דכתיב כי נחלתה יעד חרן. בתבונה. דכתיב כוונן שמים צנונית: בדעת. דכתיב נדעמו מהומות נקעו וכן צננין שלמה בן אשה אלמנה ממטה

המשסה: (ל) ראו קרא. מהו ראו לפי שכאמר משה לישראל שכלל יעשה המשכן היו ישראל מרגישים אחרי משה ואומרים שכל הגדולה הוא נטל לו ולמשפחתו אמר להם משה דעו וראו כי לא מדעתי אני עשה אלא מפי הקב"ה ואף משה עצמו נשעה שאמר לו הקב"ה על מלאכת המשכן ועשית היה סגור לעשות הכל אמר

מקראות גדולות מאורות - ב (שמות) תניין. ירושלים. תשנ"ה. עמוד מס 928הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק יא

השבת ולא עשה מלאכה ולערב שבת אין לו מה שיאכל הלך ונפל בין הגייסות ותפשוהו ואחזו אותו בקולר ועשו בו מלאכה בשבת. כל זאת שלא עשה כל ששה: רבי שמעון בן אלעזר אומר אף אדם הראשון לא טעם כלום עד שעשה מלאכה שנאמר ויניחוהו בגן עדן לעבדה ולשמרה [וגו'] מכל עץ הגן אכול תאכל (בראשית ב' ט"ו וט"ז): רבי טרפון אומר אף הקב"ה לא השרה שכינתו על ישראל עד שעשו מלאכה שנאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כ"ה ח'): רבי יהודה בן בתירא אומר [אדם] שאין לו מלאכה לעשות מה יעשה אם יש לו חצר חרבה או שדה חרבה ילך ויתעסק בה שנאמר ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך (שם כ' ט') ומה תלמוד לומר ועשית כל מלאכתך להביא את מי שיש לו חצרות או שדות חרבות ילך ויתעסק בהן: רבי יוסי אומר אין אדם מת אלא מתוך הבטלה שנאמר ויגע ויאסף אל עמיו (בראשית מ"ט ל"ג) הרי שנכפה ונפל על אומן שלו ומת הא אינו מת אלא מתוך הבטלה היה עומד על ראש הגג ועל שפת הנהר ונפל ומת אינו מת אלא מתוך הבטלה: שכן שמענו לאנשים. ולנשים מנין שנאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש (שמות ל"ו ו'). לטפלים מנין שנאמר ויכלא העם מהביא (שם): אמר רבי נתן בשעה שנתעסק **משב** במלאכת המשכן לא רצה ליטול עצה מנשיאי ישראל והיו נשיאי ישראל יושבין ושותקין ואומרין עכשיו יצטרך לנו משה. כיון ששמעו שהעבירו קול במחנה שנאמר והמלאכה היתה דים אמרו אוי לנו שלא היה לנו שותפות במלאכת המשכן. עמדו והוסיפו דבר גדול מעצמם שנאמר והנשיאים הביאו את אבני השהם (שם ל"ה כ"ז):

ושנא את הרבנות כיצד מלמד שלא יניח אדם עטרה מעצמו בראשו אבל אחרים יניחו לו שנאמר יהלך זר ולא פיך נכרי ואל שפתיך (משלי כ"ז ב'): אמר רבי עקיבא כל המגביה עצמו על דברי תורה למה הוא דומה לנבלה מושלכת בדרך כל עובר ושב מניח ידו על חוטמו ומתרחק ממנה והולך שנאמר אם נבלת בהתנשא אם זמות יד לפה (שם ל"ב ב'). [א"ל בן עזאי דרשהו מענינו] אם מנבל אדם עצמו על דברי תורה ואוכל תמרים חרובים ולובש בגדים צואים ויושב ומשמר על פתח של חכמים כל עובר ושב אומר שמא שוטה הוא זה לסוף אתה מוצא כל התורה כולה עמו: רבי יוסי אומר רד מטה למעלה ולמעלה למטה כל המגביה עצמו על דברי תורה סוף שמשפילין אותו וכל המשפיל עצמו על דברי תורה סוף שמגביהין אותו:

ואל תתודע לרשות כיצד מלמד שלא יצא לו לאדם שם ברשות כיון שיצא לו שם ברשות סוף נתניו בו עיניהם והורגים אותו ונטלין הימנו כל ממונו. כיצד היה חבירו [יושב] בשוק ואמר הקב"ה יחננו לפלוני היום יצאו מתוך ביתו מאה שוורים מאה רחלים ומאה עזים ושמע הימנו סרדיוט אחר והלך ואמר להגמון עמד והקיף את כל ביתו ונטל ממנו כל ממונו עליו הכתוב אומר מברך רעהו בקול גדול קללה תחשב לו (שם כ"ז י"ד):

דבר אחר אל תתודע לרשות היה חבירו יושב בשוק ואמר הקב"ה יחננו לפלוני אותו היום הכניס לתוך ביתו כמה כורין של חטים כמה כורין של שעורים שמעו ממנו לסטים ובאו והקיפו את כל

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

משלחן גבוה

מר "מלפני משה", הלא
זכותו "ויקהל משה את

ראל עמדו ושמעו תורה
גדולה היתה כאשר גם
יצאו מלפני רבם. לכך
ו: התנהגו כמי שעדיין
למוד גדול לתלמידים
שיראו להתנהג באופן
פני משה" הם יוצאים,
מדרש.

מפי רבי יעקב ניימן
(שמעתי מפי)

ר' נדבה רוחו אתו
זוער ולכל עבודתו

אל המלאכה, כי לא
ז: מי שיאמן בהן ידיו
ליבו בדרכי ה' לבוא
בר".

בתפקיד או עבודה
ההשתוקקות הגדולה
שמיא כאילו הוא זקן

רבי יחזקאל לוינשטיין

ד"ר הכסף והנחושת
ינה הלשון?
ל חטאם בעגל הזהב,

ויקהל

רלה

וכידוע כל הקרבנות הבאים לכפר, צריכים "תנופה". לכך גם כאן
הוצרכו להניף "תנופת זהב לה", שיועיל להם לכפרה. לא כן הכסף
והנחושת שנתנו בבחינת נדבה גרידא, די היה בהרמתם.

רבי שלמה קלוגר
(אמרי שפר)

וכל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש
ועזים ועורות אילים מאדמים ועורות תחשים הביאו (לה, טז)

בסידור טעמי המקרא הפסיק הכתוב את רשימת הדברים הנצרכים
למשכן, בהצבת אתנחתא על תיבת ועזים. הטעם, משום שהתכלת
והארגמן וכו' אינם צריכים להעשות או אף להצבע לשמן, כיון
שהצביעה היא קודם האריגה, והרי זה כמו טווי לארוג, שמבואר
בסנהדרין מח, א דלא צריך לשמה. לכך יכול להביאם "כל איש אשר
נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים". לא כן עורות
אילים אשר צריך לעבדם, או על-כל-פנים לצבען לשמה, ואינו יכול
להביאם מאשר מוכן בביתו שלא לשם משכן, לכך הפסיק קודם להן
באתנחתא, להורות כי לא עליהן נאמר "כל איש אשר נמצא אתו".

רבי אלעזר משה הלוי הורביץ מפינסק

והנשאים הביאו את אבני השהם (לה, טז)

ופירש רש"י שלפי שנתעצלו להביא, נחסרה אות משמם. ולכאורה
צריך עיון, הרי מה שלא הביאו היה על-מי חשבון ולשם שמים, כי מה
שיחסרו הציבור ביאו הם?
אלא, למדך הכתוב שכאשר מוטלת עליך מצוה לעשות, בטלו כנגדה
כל החשבונות שבעולם, וכיון שנדבת המשכן מצוה היתה, לא היה
להם כל טצדקי לבטלה ולהמנע מלהביא.

בשם הגר"י: מברייסק
(מפי השמועה)

ובאופן אחר:

אמנם חיטבו הנשיאים אל נכון מה נחוץ עבור בניית המשכן, אולם,

רלו

משלחן גבוה

לא זו היא המשימה שהיתה מוטלת עליהם. שכן תפקידו של אדם אינו לתקן את העולם ולמלאות החסר בו, כי אם את עצמו, ובתיקון האדם את עצמו ראש לכל המשימות היא הזריזות בעשייה, ו"מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה". גם כאשר נצטוו בני ישראל על תרומת ובנית המשכן, לא עצם הבנייה היתה המטרה עבור כל אחד ואחד, שכן הקב"ה אינו זקוק לסיוע בבניית משכנו. רק היה זה אמצעי לתיקונו העצמי של היחיד במעשה התרומה, וכיון שנתעצלו הנשיאים במצוה זו נכשלו.

ואכן כך פסקו גם 'תוספות' (שבועות ג, א. ד"ה 'ועל הזקן שתיים מכאן') להלכה, לענין מי שנודמנה לו מצוה אשר בקיומה הוא עובר על מצות לא תעשה, כי מאחר שעשה דוחה לא תעשה, אסור לו להמתין עד שיזדמן לו מצב שיוכל לקיימה בלא לעבור על הלאו ויוכל לקיים שניהם, רק צריך להזדרז ולקיים המצוה על אתר.

רבי ראובן גרונובסקי

(כתב יד)

הג"ר שניאור קוטלר ביאר הענין לפי דרכו: הקשו המפרשים מדוע בפרשת תרומה הקדימה תורה לכתוב "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו", ורק אחר כך "ועשו לי מקדש", הלא קודם יש להזכיר המטרה ורק אחר כך להורות מנין לקחת התומר לבניה. אלא שנדיבות הלב היתה במשכן לא כאמצעי גרידא כי אם המטרה בהתגשמותה, והיא שהיתה לחלק ממהות המשכן. כמאמר הכתוב בשיר השירים "תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים".

אם כן, מה ערכו של משכן ומה היא מדתו, אמור מעתה, כערך הנדיבות שישראל מגלים בבניתו כך הוא ערכו ושיעור קומתו. אם כן מה שייך לומר כטענת הנשיאים "יתנדבו ציבור מה שמתנדבין ומה שמחסרין אנו משלימים אותו", בזמן שהמשכן אינו חסר כלל. שכן מיעוט הנתינה יכולה לגרום אך למשכן קטן אבל לא משכן חסר, כי גם אם קטן הוא תמיד הוא שלם, כערך נדיבות הלב שגילה העם. וזאת היתה התביעה על הנשיאים שאילו הם התנדבו כי אז המשכן היה יותר גדול.

רבי שניאור קוטלר

ויקהל

כל איש ואשה אשר אשר צוה ה' לעשות (לה, כט)

מאחר שכבר כתב "נ מפני מה שב לכתוב "ר כל איש ואשה" ולבסוף והנראה, שבא הכתוב חנוך בניהם, להרגילם הכתוב "חנוך לנער על פ אשר על כן, בבוא "כל אותם להביא לכל המי למשה, רק "הביאו בני ששלחו התרומה דוקא ב

ויאמר משה אל בני אורי בן חזר למטה י בתבונה וברעת ... ולו

"ובדעת" נראה לפרש ולהורות להם, כמו שממ מצינו מקרא במלאכי "ש וכן יש לפרש הכתוב באו למען אשר יצוה את בניו

לפי זה יבואר מה רא בשם בצלאל". זאת לפי "ויקרא אל משה וידבר צא ואמור להם דברי כיב משה ודיבר על לבם כי להם "ראו קרא ה' בשם ו אותו בחכמה בתבונה לאחרים - "ולהורות נו שנועד לתפקיד זה מן הש

Handwritten signature and date: 27.12.1971

מאמר 1

שידורת

בגמ' ספרד'ין (ע' 4). ונראה שהכוונה בזה, כי אם יחשוב תמוז מחשבת הבה' ימצא טעמים רבים שלא לפסוד את נפשו למת ואף שירדע שמוזה היא, מימ' תמוז קפצנו חשבונות ישרא' בעינו צורקים להפטר מזה, על כן גזתה מצדו זו בלשון "ואהב", כי האהב אינו מחשב חשבונות, אלא קופץ ומפטר נפשו בטוב יספקו החותמים והחשבונות להסרידו ולמונעו, ופי' שהגיע לאהבת השי"ת מיד הוא מוסר את נפשו.

וזו היתה החביעה על הנשיאים, אמנם היו להם חשבונות וטעמים לנפש ולאחר את נדבתם למשכן, אך האזן הגיעו הנשיאים ליד חשבונות, היה עליהם לקפח מרוב אהבתם להשי"ת לית את הרוחמתם ברגע שנגסו על כו'.

ובגמ' ברכות (פ' א) אמרו: "קמאי ספרי נפשיהו על קדושת השם וכו', כי זה דרב אר' בר אבהו חזיה להורא מותיה דהות לבישא כדבלתא [לבוש שאינו צנוע] בשקלא, סבר דרב ישראל היא קם דקיעיה מינה, איגלאי מילתא דבתתיה היא, שיעמור באדבעי מאה זוזי וכו'".

וקשה חזק דאינו כאן מסירות נפש מצד רב אר' בר אבהו, והרי לא הפסיד אלא ר' מאור זוזי, וביותר, הרי לא ידע מהחילה שאינה יחודית, וכסדר בת ישראל היא, ואז לא היה מפיסד כלל, ומה היתה מסירות נפש בזה. אלא נראה ע"ש מה שבארנו, כי עצם הדבר שלא חקר ולא דיש מי היא, אלא מיד משעלה בדתו שהיא בת ישראל קם וקרקע מינה, ומשום שקינא לכבוד שמים קפץ ועשה כן, זו היא מסירות נפש ואהבת השם שאינו מחשב חשבונות אלא עושה לכבוד שמים מיד [לזנוגא] כשפוגעים בכו' יחיד של אשה - מחמד נפשת, אין האם מחשבת חשבונות עם מי הצדק, אלא מיד עוונות היא ככרוליא על המונע בן.

וע"ש בגמ' דאמרינן דקמאי ספרי נפשיהו אקדושת השם לכו איתרחיש לית ניסא, וכי שלקי' רב יהודה מסאגה אהא מיסרא, יע"ש. והיינו מידה נגמד מידה, כשם שהם היו אהובים את הקב"ה בלי לרשע חשבונות, אף הקב"ה כביכול הווי' להם מטר בלי חשבונות אם ראויים הם לכך.

כתב (בשאר כפ' א): "ויקם בלעם בבקר וחובש את אהונו וכו'", ופרש"י: "מסאן שהשאה מקלקלת את השורה שחובש הוא בעצמו, אמר הקב"ה, רשעי' כבר קימו אברהם אביהם שנאמר וראשית כפ' ו' וישכם אברהם בבקר וחובש את אהונו".

משמעויות הדברים היא שהיו ישראל ח"ו בסכנה ע"י שהשכים בלעם בבקר וחובש בעצמו את אהונו, אלא שכוונתו אברהם אבינו שאף הוא עשה כן ונצלו ישראל, וביאר הדברים נראה שכוונתו נפש להירג כחה גדול ויש בה כזו לסכן את ישראל ח"ו, והשקמת בלעם בבקר יש בה ביחנה של מסירות נפש, שלא חישוב חשבונות ומחל על כבודו וחובש בעצמו את אהונו והכל מפני השגחה. אמר לו

מאמר 1

שידורת

ריד

כך עלי' למסור את נפשו אלא עלי' שירדע היה מלאך המות ברי' חזיה שכשרוא נתון לפני פרוסת לחם, לא יחם בלבד הוא נתון לו, אלא את כל לבו ונפשו הוא "נתון" לו עם חלום, שהיה צדיקים חובב עליהם ממונם יושר ונאמנם וכמו שהנבואה, עד שהיה יכול להוביע על סמך זה שאף עלי' יחוס והמסור בידו את נפשו ממש.

ואמרו ח"ו ל' רבס פ' ב', שבוכות חמאה וחלב שינו אברהם אבינו לאיחודים וכו' בניו למן ארבעים שנה במדבר, ובזכות "יקח זה מיט מים" זכו לבואו אל מרים וקשה מאי רבוהו דאברהם שבתו מיט מים או חמאה וחלב, והרי אין לו אים מלשאל שלא יתן מיט מים לאורח, ואפילו חמאה וחלב, אלא הכול גדול בדרך כל אדם נתון מיט מים ותו לא, ואילו אברהם אבינו ע"ה את כל נפשו נתן עם מיט מים עם חמאה וחלב, את כל לבו הוא מסר לאורח בתענית זו, ועל כן זכה לחם שוכת.

*

וטעם שרפי כתב שם האור"ח הרי' לזה שנמנו אבני השתם באחרונה, שזמא ממני שהנשיאים אחרו לזיבד' את נדבתם לאחר שכל ישראל הביאו את נדבתם לחרות המשכן, והקפידו' עליהם ונחסרה אות אחר משמם, "הנשיאים" כתב, חסר י"ד, וזכו שהביא רש"י (שמות לו כז): "אמר ר' נתן וכי אלא כן אמרו נשיאים יתנדבו ציבור מה שמתנדבין ומה שמסתרו'ו אנו משלימין, כיון שישלמו ציבור את הכל שנאמר והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות להביא את אבני השתם, ולפי שתעצלו מהחלה נחסרה את משמם, והנשיאים כתבו", לכן נפגמה נדבתם לבסוף, לרמו כי הרוחמתם פחותה במעלה מכל הרוחות בני ישראל, וע"ש בדברי'.

ואמנם חסרון אות י"ד משמם דבר גדול הוא, שכן מציעו שהסוף משנה רבינו ע"ה ליתשל אות י"ד לשמן כדי להצילו מעצת מרגלים (במדבר י' טו ורש"י), ואמרו ח"ו לביאשית דבה פס' א, שבשעה שקרא הקב"ה לשרי' שרד', עלתה חז"ל לפני כסא המבד ואמרה מה יהא עלי, עד שהתבטחה הקב"ה להוסיפה לשמו של יחושע ואף כי הדברים למעלה מהשגותו, מי'ס אנו רואים את גדול הענין ביה ומה נבין אם את חומת הפנים בכך שנתסרה אות אחת משמם.

אך צדק לרבו' מה היתה החביעה על הנשיאים, והרי טעם גדול היה להם שכן אמרו, "יתנדבו ציבור מה שמתנדבין ומה שמסתרו'ו אנו משלמים" וכך היה שאבני השתם ואבני הנלואים שהם הדברים היקרים ביותר, לא היו בני ישראל והנביאים הנשיאים, וא"כ למה נתבעו על שאחורין? אלא ביאר הדבר כך הוא, הנה מצות מסירות נפש שנגסו כל ישראל לקיח את שפר הגדול, נלמדת מן הספיק (נביים ו' טו): "ואהבת את ד' אלקיך" וכמאמר

ואמר שלמה המלך ענין: "זכום קבל בניני משבעת עשירי טעם" (שם ט ט ט), וברא המסילה שירי (שם ט ט ט) כי הנצלות אינה מנחה זו שירח אצלן חש לברך, ומתוכחתן אותן, איש חושב וכלי לחיים ורושים, והוא כבוד חכם, ואמנם לאור המסורת הזו שוב לא מצאנו במסר שמלי דבר בנות הנצלות, כי מאחר שיש לעצם מעצמות "זכום", שוב אין לו חלק, ואי אפשר לרבותו על עצמותו כי הוא חכם בנינו מכל מי שירבה אותו.

אמר הכותב שמלי: וזו י"ז אל גמלה עצל ראה דרכה חכם, ואחיל ויהי י"ז ב: "זכום ראה שלמה ללמד לעצמו כי הנצלות? דברו אמר, הנמלה הזאת רח ואינה רוח אלא שיש חרשים וכל משלה אינו אלא חרש ותחתיה, והיא חולבת ומכמתה בקיץ כל מה שמוצאת חרשים ישועים ומחשים וכו', ולמה היא עושה זה? אחרת שמה חנוד המלכה? על חיים ויחיה לו חסד לאמרי, אחר רשע"ל מפשעה היה ומצאה שבו שלם שלש מאות כור, לפיכך אחר שלמה לו אל גמלה עצל, אף זאת המקור לכל מערות מן העולם" לעולם וכו'.

המלכה מכנה לו מונו שלם מאת כור מספק שמא יאמר לו גם יגזור עקרי המלכה ויחם ויבאיהו גם לסוקו, בים בל גמל הנמלה, שהיא בשעה חרשים אתה צריכה אלא חרש המוצא, ואי שלש מאות כור צריכה הוא לחיות מאת אפי שנים, והוא גם כן לא אורק ממות ממות ברמת העקל, וכל אשר לכות כור מתי, ואמר"ה היא חנודת ומכנה קו, ונאמן זה חוב האדם לחרות ולחנודת את עצמו מקומה"ל לעולם, והיא אינו עושה כן - לערות ולעמול על ספק מספק של גם בלי גמל, יעני"ה יחשב.

וזה שאמר חיל ומאיר פה"ז: חוב אדם לומר מתי יגיעו מתיש לפעשה אחרת אברהם יקום ויקבץ, של הנמלה מעולותיו יגיע מכוונם ידרכים להיש אל מעשי האבות הקדושים, אף שמהותה הוא רד ועגום - הרבה יותר מישלש פמתי נר"ל למלה, ובדרך חובתו אף מספק לזיג כן, פ"מ חוב הוא לשאוף ולעשות את כל המאמצים לשם כן.

*

ומעלה וראה לומר בביאור מותח "חובו", כי כשם שבגבורה האחרונה - "אדוני בורר ויבחר את ישראל" (נחמ"ד פ"ד ט"א) אין הנמלה שבכחות עצמה הוא מנחה את ישראל, שהיא אחר חיל, ואמנם פ"ד ט"א: "ואלמלא הקב"ה עזרו אין יכול ליל, היה שישו נביר בעולם היחיד לכבוש וינצח את חניצ, אלא הנמלה שנלחם בכל כוחו ובלו סמל"ה יפסד עם ישראל, וזכורה זאת המלכה עוזרו היכול ל: הוא חוב לגבור ובלו כן גמל, גם אין המנחה של נחוד נחוד אחרת בעולם, אלא יחש שמהותו המעלה כל כח כוחותיו לזיגו למסדה, ונביר הוא חושבו חמור של העצל.

חנודת ומסור את הטמא ופירץ נודו של הנמלה חכמים, ומה ענינו של י. שלמה פירש אותו עליו בקבלה פה"ז: י. ופירץ נודו ישנו חוש",

ובמסירת שירי (שם ט ט ט): "כי רעת הנמלה אינה בזה אחר, אלא מעט מעט בלא שה בחוליה אינו אלא חסר הסוד הסוד אשר היה ראוי לו וזהו נמשך שלא ילמד בחורה כל הצורך, ומפני חסרון הלימוד, כשיבא אורח ללמוד חסר לו חובתו, והנה אולי החסר נמנה רעמו בהו בכך חסר דבר, אך עוד חסרה והחלה במה שברצונו ילמד לישב המישה חסר, והנה גילה בה פנים שלא חילכה וישרתה האמת והמקנה, ועבור על חקנות ופירוף את הנודים, וישו כליו במשפט כל פורץ נוד", ונבאר לו כאן חובת הסמנה הנחלה והחם והמנון לאדם שאינו עוסק בחורה בכל כחו, ומה שאמר שלמה "פירץ נודו ישנו חוש", הוא הוא "כמא נמחה" שימרו חיל, וכמו שיתבאר.

עוד ראה חולה קיימת בעצמותו, כי גם לאחר שהחולית העצל וקבל על עצמו לעשות דבר מה לא ימור לעשותו אלא ידמו לחסר, וכל זאת כמב המסלת שירים פה"ז: "כי אין סבה מסכנתו, כי בכל דגו יכול לחתורש אחר עיבה לעשות חסר", ועוד ואמר בענין חזויות חיל (שם) אמר שלמה המלך ע"ה משהי כן טו: "חזות איש מהו במלאכה לפי מלכים יתענה", וכו' וכן נמצא שכל מעשיות של צדיקים נמדי במחודת, אברתם, כהו בי וימור אברתם האחלה וכו'.

על האדם לזכות כי "חששנות חובים" שיש לו, ממקור העצלות הם נזיגים. ומצוי בגודל עולם שחושבו חובותיו של טעם וא"כ א כן גילה החיוב כי בעומק כל החובות היה טעם שירש של וכו' והוא בשי"ה ומהי זה (ט ט ט) חז"ל: "המשמש הביאנו וכו', לפי שנתעלה חוששים בהבאת זבחים לפיכך חסרה את את משמש", ואף כי טעם גדול היה להם לעיבה חרומתם, וכמו שאמר "מקורבו ציבור מה ששומעו" וכו' משלי"ה, ובמקום שיש אנושי" כן לפי שנתעלה" נענשו וחסרה את משמש בחורה, והיו שבישרו חובתם זו וזאת טעמה מזה העצלות.

ובכל חובת הבלבחה בחקונתו כהו, שהיו לו כמה טעמים שלא לזרר את חבורו, אך חשי את עצמו שפירות העצלות הביאות לכו, וכלו ביטל את כל חשבותיו וכו' את חבורו חו".

ו"ל המסילות שירי (שם ט ט ט): "העצל כהו לו במצומים רבים במאמרו חובתם כי הנמנות מן חושל וכו', והוא אינו חושן העצמות חום והטעמים חום נלדים לו מפני שיקול דעתו, אלא ממקור עצמותו הם נזיגים, אשר הוא חסר דעתו וטעמו אל העצמות האלה".

אונקלוס

שָׁמֶן לַמָּאָר בְּשָׂמִים לְשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים: אַבְנֵי-שֶׁהֶם וְאַבְנֵי

שמתי חכמים הלחם

מ דקשה לרש"י "למא" למה לי, לכך פירש שמן זית זה, שהיה שמן זה משונה משאר שמנים כמו שמפירש (מנחות פג) כגרגרו בראש הזית ועוד קשה ולמה היה זה השמן משונה משאר שמנים שמדליקין בו מנרות ומנרצא, להעלות בו המידה, שייכל להעלות תמיד שלא יכבה? ופירש משום שהשמים של שמן המשחה אינה סתם בשמים אלא בשמים מיוחדים שהם מר דודר וכו', ואי אפשר לומר שלא פירש להם משה אומן בשמים הם מר דודר וכו', אלא שכתוב קצר וקטב לשמן המשחה סתם ומרצ"ם האריך ענין שם: כ' כלומר ששם מפורש שצריכים לקטור ערב ובוקר, פי השמים עצמו אינו מפורש כי נאמרה תצנח אלא כפי תש"א (ו' דה) הרא"ם תאריך בפירושו, ענין שם.

אבן עזרא

(ו) שָׁמֶן לַמָּאָר, לצורך המאור, כמשפט. אמרו חכמי תורה, כי טעם וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים הפהו, וכן הוא השמים בעבור הקטרת, אם כן, למה לא נאמר כן ולשמן המשחה בשמים, ועוד, "ואת הבשמים ואת השמן למאור ולשמן המשחה וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים" (להלן לה כח). והבין בעיני, שמתל בשמים, בוללת לשמן המשחה ובשמים שהם מעורבים עם השמים לקטרת. וככה קבלת האמת:

(ז) אַבְנֵי שֶׁהֶם, בוללת כל האפוד, ואחד מהחשן;

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ו) שָׁמֶן לַמָּאָר, תיבת שקל הנרשה בצרכי בגון, חוץ מפסוק זה שהוא צורך שלהן בבית, ואינו אומר חשים ללחם הפנים, ובכשים לתמידיו, וצדים למערכת, ויש לומר, ששלוש צורך בגון חן, שמן המשחה שבו נמשחו ונתקשרו כל בלי המשכן, וקטרת נמי שמן דרך מליכים שבשמן להם נפית קודם שיכנסו לתובה, וכל שמן לפני מלכי המלכים הקב"ה, וכן מצונו ששל דוד הקטרת, שכינוה נראית דכתיב (ויקרא טו ז) "וכסה ענן הקטרת" וכתיב (שם פסוק ב) "כי בענו ארצה, ושמן למאור שכן דוד המלכים לה ליק נר לפניהם קודם שיכנסו לבית, ואף על גב דלאו לאורה הוא צריך (שבת כב), מקל מקום הוא כבוד של מעלה: (ז) אַבְנֵי שֶׁהֶם, לצורך אפוד וחשן, כצד, אבני שהם לאפר [כדכתיב] "ולקחת את שתי אבני שהם" (להלן כו ט), וכתיב (שם פסוק ט) "ושמת את שתי האבנים על כתפת האפוד", ואבני מלואים לחשו כדכתיב (שם פסוק י) "ומלאת בו מלאת אבן וגו'", וכי הוא גוף מצונו תרצה מקראות מתפרשים "המנבחה לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ" (יהלם ק"ה יד), ועוד אמה מוצא אבני שהם לצורך החשן דכתיב (להלן לה ט) "והספיד הרביעי תרשים שהם".

אור החיים

(ו) אַבְנֵי שֶׁהֶם וגו', צריך לדעת למה כתב אבני שהם ואבני מלואים, בסדר אחר כל האחר עשר מינים, ומן הנראה היה לו לטורחם קודם "ונהב וכסף" (לעיל פסוק א), פי הם מעוללים מהם, ואולי כי לצד שמצינו (במדרש רבה יב טז) שהנשיאים הביאו אותם באחרונה, כשראו שהביאו ישראל כל הצורך למשכן, ותמצא שאמרו ויל (שם) שהקפידו על זה, והסיר אות אחת מהם, "והנשיאים

ליקוטי בבלי וירושלמי

(ז) אַבְנֵי שֶׁהֶם, * אלא מעתה "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, הכי נמי דבני ישראל יקחו ואין העובדי בוכבים יקחו, וכי תיקא הכי נמי... עזא ודאז מה עשה עובד בוכבים אחר לאבני באשקלון ודאז כן נתינה שמו, פעם אחת בקשו ממנו אבנים לאפוד בששים רבוא שכן, רב כהנא מתני בשמונים רבוא ותי ממפחה מנחות פסח מראשונים של אבני ולא צערו, "אבני שהם" הפסוק היינו, וקא "אבני מלואים" כתיב: דתדר ערביה (שם) ודו כג:

כ"ט
(ו) שָׁמֶן לַמָּאָר, שָׁמֶן זֵית זָה לְהַעֲלוֹת מִן תְּמִידָה: בְּשָׂמִים לְשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְהוֹרְכּוּ לוֹ בְּשָׂמִים, כְּמוֹ שֶׁמְפֹרֵשׁ בְּכִי תִשָּׁא וְהָאֵל, לְנִיחָה: וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים, שְׁנֵי מִקְטֹרֶת כָּל עֶרֶב וְבֹקֵר, כְּמוֹ שֶׁמְפֹרֵשׁ בְּפִתְחֵי הַתְּנָיִה וְהָאֵל, לְזֵה, וְלִשְׁוֹן "קְטֹרֶת" הַעֲלֹת קִיסוֹר וְתַמְרוֹת עֵשֶׂן: (ז) אַבְנֵי שֶׁהֶם, שְׁתֵּים הַנִּרְכְּבוֹת עַם לְעֹרֵף הָאֶפֹד הָאֶמֶר פִּתְחֵי הַתְּנָיִה וְהָאֵל, כִּי כִּי, מִיָּצֵא:

רשב"ם

(ו) לְשֵׁמֶן הַמִּשְׁחָה, מפורש כפי תש"א (להלן לה כג-כה): וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים, כלומר לצורך קטרת הביאו סמים, כדכתיב בקטרת "קח לך סמים" כפי תש"א (שם פסוק יד):

בעל הטורים

(ו) שָׁמֶן לַמָּאָר, חסר, דלא לאורה הוא צריך: וי"ג דברים נמנו כאן, וכן יש י"ג מיני מלבושים ביחזקאל (טו, יא-יג) "ואלכשן וקמה ואנעלף פחש וגו' ואערוך עדי וגו'": וכשקטא ישראל בעגל אבדו י"ג מלבושים, כדכתיב (להלן לג ט) "והתגדלו בני ישראל את צדעים", וכזכור אלו י"ג מינים שהתגדבו תדור להם י"ג:

כתיב (להלן לה כו), לָזֶה טוֹרֵם הַ בְּאַחֲרוֹנָה, לומר כי הם למשה מכולם, ומתשעם עצמו שהם באחרונה, ועוד נראה לומר, על פי מה שאמרו ביומא פרק בא לו (טז) שבגדי כהונה מותרים ליתנות בהם, ומשמע שאין מוצלין בהם, ושוב ראיתי לרמב"ם שקטב כן בפרק ה' מהלכות מעילה (הלכה יד), ולפי זה בגדי כהונה

ליקוטי מצודות

(ו) וְלִקְטֹרֶת, עָשָׂן בְּשָׂמִים (משלי כו ט): (ז) שֶׁהֶם וְסוּפֵי, שמות אבני יקר (איוב כו ט):

הם צורך כי משכן וצבו אלא לבגדי כהונה, ותי בקצת מהם שהם לצבו

(ו) בשמים לשמן אמרים שהן נוסמים לקטורת הספוד לקטורת זבואו הספוד הסוכים לתקטור, כי רובי אבריהם אמר לשמן המשחה בשמים שבולת גרן כדכתיב (ו' ו) ולא היוצ בעבור שהופיר קטו לשמן המשחה, וזה כי דעת בעלי הלשון והסלקנה, ובשמים נ להם אבל על דעת רש"י רבותינו (שם ו) למשה רבינו בסיני, וזו אבלי בעבור שישנו חשוכים בבקיע וענינו המבוקרים והן בשמים ראשי, "כירא שנאמר פי מלת בשב שמים, והקרא על ד ראש מר דודר", והמנו מסעד, ואמר הכתוב וקמנו עם כל עצי לו כל ראשי בשמים, ועז זלו בשמינו, ועוד שה את השמן למאור ולי חוקיר שהביאו ספ

(ו) שָׁמֶן לַמָּאָר, כל ע למלך לבא אל בני עצמו יקחו לצורך המעוללים בשמן המשחה, שיכנסו בו, וְלִקְטֹרֶת ד

אינם בהשקאה עם כל למעלה מבגדי כהונה לסדר באחרונה אבני האפוד עשר הכורים, ל הם צורך כי משכן וצבו אלא לבגדי כהונה, ותי בקצת מהם שהם לצבו

מסלבודקא את הישה"ק) הא מתני' דסנהדרין (לז.) בענין האיום על עדי נפשות בעת קבלת עדותם: "כיצד מאיימין את העדים על עדי נפשות, היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן ואומרים להם וכו', לפיכך נברא האדם יחידי, ללמדך - שכל המאבד נפש א' מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש א' מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא וכו', לפיכך כאו"א חייב לומר: בשבילי נברא העולם", וברש"י שם: "כלומר - חשוב אני בעולם מלא, לא אטרד את עצמי מן העולם בעבירה אחת, וימשוך ממנה", רבות משיטת האסכולה הסלבודקאית נשאב מדברי המשנה ורש"י כאן, באשר שמתפרש פה גדול ועוצם כוחו של כל יחיד ויחיד בבריאה, בשביל כל אדם בפני"ע כראית היא כל הבריאה כולה להבראות - "בשבילי נברא העולם". כשמתכלל האדם, מביט ומתבונן על פני כל היקום - השמיים והארץ וכל תכולתם החי, הצומח והדומם כולו "בשבילי" היינו לשמש ולעזור לו בעבודת בוראו, אזי מיד מקוננת בו התחושה "לא אטרד א"ע מן העולם בעבירה א' וימשוך ממנה", כביר הוא ורב חיליה של החידי, בהישג ידיו מחד להעפיל לשמי רום, ומאידך ח"ו להיפך לצנוח לתהום, הוי "גדלות האדם".

הבאנו מכבר את דברי הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ (סדר זרעים) שכתב שמעלתו של האדם כלפי הבהמה הינה הדעת המשכלת להתגבר על הגשמיות שבלעדיה האדם נמשל כבהמה נדמה, ורק כוח המושכלות הוא ששולט על עצמו ומגביר את השכל על התאוה האנושית. האדם "גור הבריאה" ואין "אדם" אלא ישראל לפי ש"אתם" קרויין אדם ואין עכו"ם קרויין אדם (בבב"א, א.) והו ענינו של ה"לפיכך נברא האדם יחידי לומר בשבילי נברא העולם".

במד"ד בפ' בראשית (יט, ז) מבואר שבתחילת בריאתו של עולם הייתה עיקר שכינה בתחתונים, אך מכיון שחטא אדה"ר בעץ הדעת ופגם, עלתה השכינה ונסתלקה אל הרקיע הראשון, ועוד מינה שם המדרש ואומר שעד מצרים בימי אברהם עלתה לרקיע הז', וכשבאו האבות הקדושים החזירוה והורידה חזרה אל התחתונים עד ש"עמד משה והורידה מלמעלה (פי' מהרקיע הא') למטה", וביאר העץ יוסף כדכתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", מבואר א"כ ש"ע"י חטא אדה"ר החל סילוקה של השראת השכינה ואילו חזרתה למטה אל התחתונים הושלמה בבניית המשכן, היינו שאין חטא עץ הדעת בגופו של המעשה גרירתה אלא שמתמתו נגרם ג"כ סילוק ועליית השכינה מהארץ.

והרמח"ל ב"דרך הי" (ח"ב, פ"ד, את ב') כתב: "אדה"ר קודם חטאו היה במצב עליון מאד ממה שהוא האדם עתה" וכו', "והנה כחטאו ירד מאד ממדרגתו, ונכלל מן החושך והעבירות שיעור גדול וכמש"ל, וכלל המין האנושי ירד ממדרגתו ועמד

שיח מאמר טו דוד קיג

במדרגה שפלה מאד, בלתי ראוייה למעלה הרמה הנצחית שהתעתד לה בראשונה, ולא נשאר מוכן ומזומן אלא למדרגה פחותה ממנה פחיתות רב" וכו', ובהמשך שם הביא הרמח"ל "שאברהם אבינו הוא זה שנבחר לבדו במעשיו ונתעלה" וכדברי המדרש הנ"ל שהאבות הם החזירו את מה שנפגס בחטא אדם הראשון.

השלמתה של השראת השכינה כמבואר נתהוותה דווקא ע"י המשכן, וביאר הדבר הוא דמטרתה של הבריאה ותכליתה היה שיהא לקב"ה דירה בתחתונים, וכמו שאמרו חז"ל (ביר ג, ט): "א"ר שמואל בר אמי מתחילת ברייתו של עולם נתאוה הקב"ה לעשות שותפות בתחתונים", וכן מצינו בדומה במדרש תנזומא (נשא את ט"ז): "א"ר שמואל בר נחמן בשעה שברא הקב"ה את העולם נתאוה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש לו בעליונים". ומבואר שמימי קדם היה הקב"ה חפץ שיהא לו מקום לקביעות השראת השכינה בארץ.

ומצינו עוד, שענינו ועשייתו של המשכן דומה לבריאת שמיים וארץ, דאיתא בברכות (נ"ה): "א"ר יהודה א"ר יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמיים וארץ, כתיב הכא (שמות לה, לא) צימלא אותו רוח אלו' בחכמה ובתבונה ובעת, וכתב התם (משלי ג, ט) 'ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, וכתב (שם, ט) 'בדעתו תהומות נבקעו, כלומר, שכמו שבריאת שמיים וארץ נעשית ע"י צירוף אותיות ה"ה בניית המשכן הוצרכה לצירוף אותיות לשם בנייתו וצירוף אותיות אלו ידע בצלאל.

וכן ג"כ כשסיימו את בניית המשכן כתוב במהר"ל בשבת (כ"א) שמלאכת המשכן דומה לבריאת שמיים וארץ, "ודבר זה תמצא במקומות הרבה בדברי חכמים, כמו שאמרו במגילה (י) "זיהי ביום השמיני" - אותו יום היה יום שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמיים וארץ, נאמר כאן (ויקרא ט, א) "זיהי ביום השמיני" ונאמר (בראשית א, ה) "זיהי ערב והי בוקר" ר"ל כי הוית המשכן הוא כמו הוית שמיים וארץ". וכי"ב יש במד"ר (בראשית ט"ז) שהיחס ליום הא' של הקרבת הקרבנות אצל הקב"ה היה "כיום שבראתי את עולמי". וטעם והסבר הדבר הוא שבוה בא הביטוי של ה"דירה בתחתונים", וזאת היתה סיבת החדוה והעהלה ד"ביום כלות משה להקים את המשכן".

ובאמת, שהדברים באו במשמעות אף בהלכה, יעוי' בס' 'אגלי טל' (בפתחה) שכתב בזה"ל: "ומהו הפעולה שנקרא מלאכה, רבותינו ז"ל למדו (שבת צ"ג) שכל הפעולות החשובות שהוצרכו למשכן שעשה משה במדבר הוא הנקרא אב מלאכה, ודקדקו חז"ל אחר אותם המלאכות החשובות ההם" וכו', ובפשטות אין לזה הבנה כלל דמדוע לקבוע את ערך חשיבות המלאכה ע"פ עשיית המשכן דייקא, אך לאור

קיד שיח מאמר טו דוד

כ"מ שנתב' לעיל הרי שבניית המשכן ג"כ נחשבת כבריאת שמיים וארץ ושפיר יש ללמוד ממנה את עניין מלאכות שבת.

לאחר כ"ז, עלינו לשוב אל דברי הגר"א והנפה"ח בפתיחת הדברים בתוספת ד' האלשיך, שהשכינה תלויה בנפשות ישראל, והנפה"ח עצמו ג"כ הוכיח מקצת העניין (אמנם לא בהדגש כהאלשיך) ודל הנפה"ח שם: "ולכן האדם מעם הקודש שכולל כל סודי בראשית וסודי המרכבה, כל הבריאה כולה, הוא ג"כ דיגמת ותבנית המשכן וכל כליו, מכון בסדר התקשרות פרקי אבריו וגידיה וכל כוחותיו" וכו' "לזאת, הרי ודאי ענין הקודש והמקדש ושריית שכינתו יתב' הוא האדם, שאם יתקדש עצמו כראוי בקיום המצוות כולן וכו' אז הוא עצמו המקדש ממש ובתוכו ה' ית"ש, כמ"ש היכל ה' היכל ה' המה וכמאמרם ז"ל יצשכנתי בתוכם וכו'.

ועוד שם אמר הנפה"ח: "ויש לפרש ע"ז הדרך, הכתוב (שם) יעשו לי מקדש וגו' ככל אשר אני מצוה אותך וגו' וכן תעשו ורבותינו ז"ל דרשו (סנהדרין טו) וכן תעשו - לדורות, ולדרכינו י"ל ג"כ שר"ל: אל תחשבו שתכלית כוונתי היא עשיית המקדש החיצוני, אלא תדעו שכל תכלית רצוני בתבנית המשכן וכל כליו, רק לרמוז לכם שממנו תראו וכן תעשו אתם את עצמכם, שתייהו אתם במעשיכם הרצויים כתבנית המשכן וכליו, כולם קדושים ראוים מוכנים להשרות שכינתי בתוכם ממש, זהו יעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם - דייקא, שיכל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן וכו' תכלית כוונתי: שכן תעשו את עצמכם" עכ"ל הנפה"ח. וכן הוא במלבי"ם פה בפרשה ב"רמזי המשכן" באריכות. והו מפני שהאדם גופאי נחשב ל"עולם קטן" כלשון חז"ל בתנחומא (פי פקודי ג') "ללמדך - שהמשכן שקול כנגד כל העולם, וכנגד יצירת האדם שהוא עולם קטן", שהאדם צריך להשתלם במעשיו לעשותם מתוקנים לפני בוראו, ואוי ראוי הוא להשראת שכינה בתוכו, זאת עשיית הפרט - היחודי, להכשיר עצמו להשריית השכינה, ושאלת משה להקב"ה היתה האם כלל ישראל בכוחם "לעשותו" לא המכוון לעשייה הטכנית אלא האם הם ראוים לכך מצד עצמם, וע"ז השיב קוב"ה - כן, ראוים הם, "ואפי' א' מהם יכול לעשותו" כלומר שאף בכוח היחיד לעשותו - כשיוכשר לכך.

ואולם, מעתה נותרה החובה לבאר מדוע בחר הקב"ה להשרות שכינתו במשכן, וכתב הרמב"ן בריש הפרשה (כה, ב): "והנה עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון כמו שנאמר (שם, כב) יזנועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת, אמנם לא פירש הרמב"ן הטעם ומה המיוחדות של הארון, וב'שיח יצחק' להגרי"א"ח נדחש לשבת תרומה עמי י"ח) כתב בזה"ל: "זהו לזאת מציעו, אחר שחרבה עיר קדשנו ותפארתנו ושמש בית מקדשנו אשר שמו יתב' שוכן שם, שכינתא אולא

אונקלוס

כל גבר דאתרע לבה וכל די אשלמת רוחה זמה איתיאו ית אפרשותא קדם ללעבדית משפון זמנא ולכל פלחנה וללבושי קודשא: כב ומיתן גבריא על נשיא כל דאתרע לבה איתיאו שירין ושכבין ועזון ומחוק כל מן דרהב וכל גבר די ארים ארמות דהבא קדם י:

כַּל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אִשׁ נָדְבָה רֹחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת-תְּרוֹמַת יְהוָה לְמִלְאֶכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל-עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: כב וַיָּבֵאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-הַנָּשִׁים כָּל | נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְנֹגֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כַּל-פְּלִי זָהָב וְכַל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:

שמותי חכמים השלם

ע דקשה לרש"י שאין מקבלין צדקה מן הנשים אלא דבר מועט, לפיכך אמר שקראו האנשים עם הנשים (מלת עקב): א דמתרגם על חח שיריו, וכו' על אצבעה שבפרשת מוצץ ומדבר סא: ו מתרגם נמי שיריו, ונל צמדיו (מאשיית כה: כב מתרגם נמי שיריו, ופירושן של אלה פשיטא שהיא תכשיט על ורוע: א דקשה לרש"י על פירושו דמשמע שכוזר הוא שם העצם לכדי צדקה, ותכל' לעונינו נקרא לשון הקודש לפי שאין בו מלה המורה על עצם הענין וכו'.

כ"ב

(כב) על הנשים. "עס הנשים וסמוכין חליקס: חח. הוא פקשית על זקב מגול נתון על הזרוע, ו' הוא הנמדי: וכומז. כלי זקב הוא נתון כנגד אותו מקום לחשה. ו' וכזויתו פירשו: עס סומא, קלן מקום זמה נכנס סה.

אב עזרא

(כא) וַבֵּאוּ כָל אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ לְבוֹ. הם חכמי לב. (הטעם, שיש לו לב רב). (כב) ומלת על הנשים. כמו עם הנשים, כמו "על לחם הפקרים תנופיה" (ויקרא כג. כ), ורבים פקרה: כל נדיב לב. או נדיבת לב, בדרך "השפן" (ויקרא יא. ה), "שור שח קשבים" (ברעים יד. ד): חח באונן, ונזם באף, וטבעת באצבע, וכומז ברוזע: וכל איש. או אשה:

רשב"ם

(כא) למלאכת אהל מועד. ורעות המשכן והסוכות: ולכל (עברתו). קלעי הוצר וכלי הקודש: (כב) ומלת על הנשים. כמו עם הנשים, כמו "על לחם הפקרים תנופיה" (ויקרא כג. כ), ורבים פקרה: כל נדיב לב. או נדיבת לב, בדרך "השפן" (ויקרא יא. ה), "שור שח קשבים" (ברעים יד. ד): חח באונן, ונזם באף, וטבעת באצבע, וכומז ברוזע: וכל איש. או אשה:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כב) וַבֵּאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים. כלומר, לשלול מתן תכשיטין כדכתיב חח ונזם, ואף על פי כן הנשים שמחות ונהירות במלאכת שמים כדכתיב (פסוק כו) "כל הנשים אשר נשא לבן אתנה". לפיכך נבו הנשים שלא לעשות מלאכה בראש חדש, לפי שבמציאות העגל לקחו תכשיטין בעל קריתן כדמשמע מדכתיב (לעיל כג. א) "וחפרקו וגו'", ובמציאות המשכן שמוזו בנתינה, לפיכך נמן להם ראש חודש ליום טוב. ונראה לו דקחו ראש חודש נמן שבו החכם המשכן, ואבב אותו ראש חודש משפחות כל ראשי חדשי השנה:

בעל הטורים

(כב) וַבֵּאוּ הָאֲנָשִׁים עַל הַנָּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ. בגימטריא אז איש ואשתו באים יחד:

אור החיים

יכולתו ערך ממונו, ולזה יקרא נדבה רחוק, לשלול שאינו עושה הדבר כמו צער בנפשו. והשני, הוא המתנדב יותר מיכולתו מגודל טוביות לבו, ולזה יקרא נשאו לבו, פירושו, שהלב מנשאדה, ומעריכו בערך עשיר יותר ממה שהוא, למת דבר יקר: ולזה אמר, כי בישאל נמצאו שני סוגים הנזכרים, ופתח במעולה שבשניהם, ואמר כל איש אשר נשאו לבו, ודקדק לומר תיבת איש, לשון חשיבות, וכנגד

עמדו. או אפשר, כי אהבת הדבר קלקלה השגרה: עוד נראה, שנתכוונו להקדים, לכל ילך משה ונקדים להביא כל הצורך משלו, כי עשיר גדול היה (גורים לח), ותשק גדול הוא בעשות מצנת ה, לזה יצאו מלפניו, פירושו, על דרך אומרו (רוח ד. ה) "זאת לפניכם" קודם לו: (כא) וַבֵּאוּ כָל אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ וְגו'. פירושו אומר נשאו לבו ונדבה וגו', דע כי יש שתי הדרגות במתנדבים, האחד, הוא המתנדב ברוזן נפשו כפי

ליקוטי מצודות

(כב) על. ענינו כמו עם (יחזקאל כה. טו): ונזם. שם תכשיט הנתון על האף (משלי כה. יב): הנזף, תנופת. מלשון הנפה והנזמה (מלבי"ם ה. יא):

ליקוטי בבל וירושלמי

(כב) כל נדיב לב. * מוצץ שפתיך תשמר ועשית" (ברעים כג. כד). אין לי אלא שהוציא בשפתיו נזר בלבו מבין תלמוד לומר "כל נדיב לב" (שבועות כג: ירושלמי תרושת ג. ו: ירושלמי נזיר ה. א): * הן נקרא ולא נבעת, לטובה ככל נדיב לב" (ירושלמי שקלים א. א):

ראה הטבלא "שילש תרומות אטורות פאן" (עמוד 1305).

נפשו נזמו = כוונתן - עק חלמן - אי עין האונן. אצל, זה מוצץ.
נשאו לבו = נשאו חלמא ונחשבת - נשאו חלמן - אי עין האונן.

תרגום יונתן

כל גבר דאיתרעזי ליביה וכל דאשלימת רוחיה בגבואתא דעימיה הייתיזו ית אפרשותא לקדם יי לעיבדית משפון זימנא ולכל פולחניה וללבושי קודשא: (כב) נאתו גובריא עם נשיא כל מאן דאיתרעזי ליביה הייתיזו שירין ושייוין [ו]עיוןקן ומחוכין (ו) כל מכשיט דהב [ו]כל גבר דארים ארמות דהבא קדם יי:

דבינו בחיי

במעשה העגל לא רצו לתת מכשיותם שכן כתיב (לעיל לב ב) ויאמר אלהם אהרן פרקי נומי הנהב אשר באוני לשיכם בניכם ובנתיבים, וקתיב (שם, פסוק ג) ויתפרקו כל העם את נומי הנהב אשר באוניהם ולא אמר באוני לשיכם כי לא רצו הנשים בכה, והוא שרמו שלמה על זה (קהלת ח) "אדם אחר מאלי מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי" ורמוז למה שכתוב (שמות לב ד) "אלה אלהיך" (עין קהלת רבה שם). אבל עתה בענין המצוה בגזרת המשפון רצו לתת מכשיתי הנהב שלקח בחפץ גדול, עם היות ענין טבעי בנשים להשמעשע ולשמוח במכשיותיו והם הם עקר שמחתן ושמדתן, והביאו חז ונזם וטבעת עגיל וכוחו כל בלי נזם, וקדמו במצוה הזאת האנשים כי כן יורה לשון על בלשון יקחה אדם על אפרים" (ישעיה ו, ב), כי המלממה התיא לאפרים ואפרים היו בתחלה שם. ובפרקי רבי אליעזר (פרק מה) זמן הקביה לנשים שרקן בעולם היה ובעולם הבא, לפי שהיה זה בראש חדרש, בעולם הזה שמשפורות ראשי חדשים יותר מן האנשים, ובעולם הבא שחן עתידות להתחדש כמו ראשי

רמב"ן

(כא) ויבאו כל איש אשר נשאו לבו. על החכמים העושים במלאכה יאמר כן, כי לא מצינו על המתנדבים נשיאות לב, אבל נדיבות וזכיר פהם, וטעם "אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה" (להלן לו, ב), כי לא היה בהם שקמו את המלאכות האלה ממלמד, או מי שאימן בקו דביו בלל, אבל מצא בטבעו שידע לעשות, ונבנה לבו ברכי די לבוא לפני משה לאמר לו: אני אעשה כל אשר ארזי דוכר, וקבר הנפרתי זה בסדר האחר (לעיל לא ב). והנה אמר שבאו לפני משה כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה, וכל אשר נבנה רוחו אתו הביאו" (המורה); והנה משה אמר לקבלם פי קרא די בשם בצלאל ואהליאב (פסוק ט), ואחרי כן קרא להם משה ואל כל חכם לב (להלן לו, ב) שיבאו לפניו ונמן להם הנדבה. (כב"ד) וטעם "ויבאו האנשים על הנשים" - בעבור כי הנדבה במכשיותו היא מצויה אצל הנשים

ספורו

(כב) ויבאו האנשים על הנשים. עם הנשים המתנדבות באו האנשים שלקח להספידם בגזרת גדי שקפלו הגפאין נזק, שאין מקבלים מן הנשים אלא דבר מועט (כבא קמא ק"ט): וכל איש אשר הגוף תנופת ונזם. ועם הנשים אשר התנדבו מכשיתי ונזם בא גם כן כל איש אשר הגוף תנופת ונזם, בענין אמרם (פסחים סד) שורה שפלה כסף כסף ונזם ונזם, לא היו מעורבים:

אור החיים

ושני אמר וכל אשר נדבה רוחו, ולא אמר איש, כי אינו חשוב בערך הראשון; וממוצא דבר אמה יודע, כי לא היו בכל המתנדבים אלא שתי הנדבות, ושתיים לשבח, שנגרבו בלבם ולא עשו הדבר בהסרון רצון הלב, אלא שאחד גדול מחברו, ולזה דקדק לומר הביאו את תרומת ה', לרמוז לבחינה העלמות, שרמו באומרו "ויבאה את תרומת ה'" (לעיל פסוק ה), כמו שפירשנו שם שיכנין אל המושכל, ונדבר זה עשרו בגזרת הלב, והנה היא:

חזקוני

(כב) ויבאו האנשים על הנשים. לשלול מהם מכשיותיהם לעשות מלאכה המשפון כדמפרש ודולה. דבר אחר על הנשים, עם הנשים, דוגמא "על שדה הארץ יחשבו" (ויקרא כה, כא), "על פרשה ישרוף" (במדבר יט, ח), "על עולת התמיד" (שם כה, כד); חז, כהן, כאן, נזם, כאף, טבעת, באצבע, כומז, כורזע.

כלי יקר

אל משה, כדי שלא יחשוב משה כי היה להם חלק בעבודתו, על כן נאמר כל נדיב לב הביאו, אבל הנשים לא הביאו אלא נהנו מכשיותיהן, ויחזקאמר על הנשים ולא אמר עם הנשים, מטעם כי לפרשו שבאו עליהם כח גדול, כי לא רצו הנשים ליתן כל כלי נזם, שלא יאמרו שנתנו חלק להם כהנהגה, והאנשים באו עליהם ולקחו מהם כורזע כל בלי נזם, לכה הזכיר בנתיב הנהב האנשים לבד, אבל ענין הסוטה שאין בו חשך זה, היו הנשים מתעסקים בו, כמו שבאמר וכל אשה תקפת לב בנדיה טו וגי (פסוק כה).

(כב) ויבאו האנשים על הנשים. המפרשים אמרו שהוא כמו עם הנשים, והודיע צדקת הנשים שהסמימו ליתן מכשיותיהן, וצריך לומר כי זה באמת שבה לזה, כי מן הדיו לא היו צריכין ליתן מכשיותיהן, כי בשלמא האנשים שפרקו נומיהם ועשו ממנו העגל (לעיל לב ג), והצרכו ליתן נומיהם ומכשיותיהן לכפר על גופותיהם, אבל הנשים שלא רצו ליתן מכשיותיהן במעשה העגל, אם כן אינן צריכין לכפרה ולמה יתנו מכשיותיהן, ומכל מקום מןמדת חבת הקודש לא מנעו מלימון, אבל טבל מקום לא רצו הנשים להביא בדידת הנדבה

נחמה נחמה - לומר...
נחמה נחמה - לומר...
נחמה נחמה - לומר...

ויאמרו דידן נצח, דידן נצח. ולא יוזו משם עד שיראו כמין טיפי דם על פני המים וכן עשו. [וניצח קרוח שדיבר עם אבא יוסי את הרוח הרעה], והרי דברים ק"ו, ומה הרוחות שלא נבראו לשם סיוע, צריכים סיוע, אנו שנבראו לסיוע על אחת כמה וכמה".

וצריך להבין מה סיוע יש בקולות ובצעקות "דידן נצח" "דידן ניצח", אלא שבקולות הללו הכריזו שהם נותנים את אמונם ברוח, וע"י כן ניתן בו הכח לנצח את בן ריבו, וכמו שנתבאר.

ועל גיחזי אמרו חז"ל כי חטאו היה במה שדחה את רבנן מקמיה אלישע (סוטה מו א), שהיה יושב בחוץ בשעה שהיה אלישע דורש, ומשראו התלמידים כי גיחזי בתוין, אף הם לא נכנסו, (ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב).

ויש לבאר עפ"י היסוד הנ"ל, שלא זו בלבד שמנע תורה מן התלמידים, אלא מכיון שלא העריך את תורתו של אלישע וגרם אף לאחרים שלא יאמינו באלישע, על ידי כך גרע מכוחו של הרב ומיעט את עצם כחו להשפיע על דורו, וזה מבהיל הרעיון.

וכשם שהמאמין בזולתו נותן לו כח בבטחונו בו, כמו כן המאמין בעצמו הרי הוא מחדיר בקרבו כוחות בלתי מוגבלים לפעול פעולות אשר הן למעלה מכל אנוש.

והדברים מתבארים מדברי הרמב"ן על הכתוב (שמות לה טא): "ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו את תרומת ד' וגו'", והכוונה לחכמי הלב אשר הקימו את המשכן ועשו את כל אשר צייה השם. וכתב עלה הרמב"ן וז"ל: "וטעם אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את המלאכה האלה ממלמד או מי שיאמן בהם ידיו כלל, אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ד' לבוא לפני משה לאמור לו אני אעשה כל אשר אדוני דובר".

מפורש בדבריו שהאומנים העושים במלאכת המשכן לא היו אומנים מומחים ולא למדו את המלאכה הזאת מימיהם, אלא חשו בעצמם כי מטבעם הם מסוגלים לכך ובטחו בכוחם ככתוב (וה"יב יז ו): "ויגבה לבו בדרכי ד'", וכמו שאמר הכתוב: "כל איש אשר נשאו לבו, ובכח זה עשו כל מה שעשו."

ודבר זה הוא הקדמה לתחילת הזמן, ויסוד להצלחת כל בן ישיבה. המתיאש מכוחו ומכשרונותיו הרי הוא מתרפה מתלמודו, והבוטח בכוחותיו ומאמין בעצמו שמשוגל הוא להתגדל בתורה עד מאד, ומקיים בעצמו את הכתוב "ויגבה לבו בדרכי ד'" - הוא יתגבר, יתאזר בכח, ויעלה ויצליח.

אונקלוס
 ה ויאמרו אל משה לאמר מרבנים
 העם להביא מדי העבדה למלאכה
 אשר צוה יהוה לעשות אתה: ויצו
 משה ויעבירו קול במחנה לאמר
 איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה
 לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא:
 והמלאכה היתה רים לכל המלאכה

ה ויאמרו אל משה לאמר מרבנים
 העם להביא מדי העבדה למלאכה
 אשר צוה יהוה לעשות אתה: ויצו
 משה ויעבירו קול במחנה לאמר
 איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה
 לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא:
 והמלאכה היתה רים לכל המלאכה

רש"י

(ה) מדי העבדה. "ו יסר מקדי לך הטובה: (ו) ויכלא. לשון מניעה: (ז) והמלאכה היתה רים לכל המלאכה. ומלכות הכהנים היתה רים על עושי המלאכה.

שפתי חכמים השלם

ת פירוש של מ"ם זו בלשון יותר כמו "ו יסר" גם את רחל מלאכה וכו' (בראשית כט. ו) והוסיף מלת צורך, כי הם לא הביאו רק צרכי עבודה לא העבודה עצמה: א כלומר תיבת "והמלאכה" ראשונה קאי אהפאות נדבה, ומיבות "לכל המלאכה" שלמחרת קאי אהמלאכה מלאכת המשכן, מפני שאין טעם לומר המלאכה היתה מספקת לכל המלאכה אם היא ממין אחד, גם כפי "רים" שב על עושי המלאכה.

אבו עזרא

(ה) ויאמרו. מרבנים העם. מים מדי נותר, כמים "מכל מלמדי השכלת" (החלים קיט, צט), כאשר פירשתי: (ו) ויעבירו קול. כמו "ויעבר הרנח" (מלבי"ם כב. לו): (ז) והמלאכה. שהיתה עשויה. ומים רים. שב אל כל העובדים: לכל המלאכה. שהיו צריכים לעשות.

בעל הטורים

(ו) ויצו משה ויעבירו קול במחנה. בשבת נהנה חרדה אם בן יום הכפורים של אותה שנה היה ביום שלישי, והיום רביעי אמר להם מלאכת המשכן, והם הביאו לו "בבקר בבקר", והיו יום תמישי ויום ששי, ובשבת יצו משה ויעבירו קול במחנה... איש ואישה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש בנימטרא וזהו אל יוצאו המשא מן שנת תחיד לרשות הרבים, ויכלא. ב. — תבא: ויכלא (בראשית ח. ג) "ויכלא הנשים" וזהו שדרשו, שהיו יורדים להם אבנים טובות ומרגליות עם הפן, והביאום לנדבת המשכן. "ויכלא הנשים" פרוש, הענינם שמביאים הנשים, כשכלו מלהביא האבנים הטובות, או כלו העם מלהביא: (ו) והמלאכה. ג. — "והמלאכה היתה רים": "והמלאכה לא ליום אחד ולא לשנים" בעזרא (י. ג): "והמלאכה גדולה" ברברי תמיים (א כט. א) בענין בנות הבית. אף על פי שהמלאכה היתה גדולה, לא ליום ולא ליומים, אף על פי בן "היתה רים", שמשמלה ברכה במעשה: ויהם (וכן נמי תימה המלאכה רים: רים. ג. — "היתה רים", הלא יגבו רים" (עזריה א. ה): "אם נגבים בלילה השחיתו רים" (ירמיה מט. ט) במקלת אדום באדום נאמר "המה יבנו ואני אהרס" (מלאכי א. ר), אבל בעקב "והמלאכה היתה רים".

רשב"ם

(ו) אל יעשו עוד מלאכה. שהיו טווים בביתם, כדכתיב (לעיל לה. כה) "ויביאו מטוה" (ו) רים. כמו מים מן "רים" (לעיל לה. כ), "והיה הכנס" (לעיל ח. ג).

ליקוטי מצודות

(ו) ויעבירו קול. ענין הכרנה (ערא א. א): ענין הוצאת קול (שמואל א. ב. כד): ויכלא. ענין מניעה (ישעיה מט. ה) (ו) רים. די הספק (עזריה א. ה).

ליקוטי וירושלמי

(ו) ויצו משה ויעבירו קול במחנה. * הוצאה גופה תבא כתיבא? אמר רבי יוחנן דאמר קרא "ו יצו משה ויעבירו קול במחנה" משה תיבן תהו יתיב במחנה לניה, ומחנה לניה רשות הרבים תנאי, וקאמר ליה לישן אל, לא מפיך ותיתו מרשות תחיד וידיכו לרשות הרבים, וממאי דבשבת קאי, דילמא בחול קאי ומשום דשלימא לה מלאכה, כדכתיב (ספוק ו) "והמלאכה היתה רים" גמר העבדה העבדה מיום הכפורים, כתיב תבא "ויעבירו קול במחנה", וכתיב תבא (ויקרא כד. ט) "והעבדת שופר תרועה" מה לסוף ביום אסור, אף כאן ביום אסור (שבת צג. וירושלמי שבת א. א, וירושלמי שבתות א. א): "והעבדת שופר תרועה" (ויקרא כד. ט) — "והעבדת שופר תרועה" מה לסוף ביום אסור, אף כאן ביום אסור (ראש השנה לה): * אדם עובר עבירה בפתח עבירה שופר תרועה, וקתיב תבא "ויעבירו קול במחנה" (במדרש ה. ה) "ועבר עליו רוח קנאה", ואין עבירה אלא לשון הכרנה, שפאמר "ו יצו משה ויעבירו קול במחנה" (ספוק א) * בן בסיניא אומר: אדם שאין לו מלאכה לעשות מה יעשה, אם יש לו חצר תרבה או שדה תרבה ילך ותעסק בה, שפאמר (לעיל ב. ט) "ששת מים מעבד וקשית כל מלאכה" רבי יוסי אומר: אין אדם מת אלא מתוהו הפסלה... ולגשים מנון, שפאמר "איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש", לשפלים מנון, שפאמר "ויכלא העם מהביא" (אבות דרבי נתן א):

תרגום יונתן

(ח) ואמרו למשה [למימר] מסגין עמא למייתא מיסת פולחנא לעיבדתא דפקדון... (י) ופקיד משה ואעברו ברונא במשריתא למימר גבר ואיתתא לא יעבדון תוב עיבדתא לאפךשות קודשא ופקס עמא מלאיתא: (י) ועיבדתא תוב כמיסת לכל עיבדתא

רבינו בחיי

המשיל הכתוב חכמתם לחכמת השכינה והפיר (להלן לו) א) מלת "בדמה" בחוספת היא, והיא לו לומר: בהם, והענין מפני שהמשיל חכמתם כבר לחכמת השכינה והשכינה נרמזת באות היא כאשר הנפרתי לה נרמזה פעמים, וממנה מבא החכמה והתבונה בהם, או אולי לא הופיר הלשון בהם לפי שאי אפשר לבשר ודם להשיג תכלית החכמה ונמשל בבהמות נדמו (ע"פ תהלים מט, כא), "נבער כל אדם מדעת" (ירמיה י, יד), ומשלי אפילו בקצות דרכי החכמה ובענין שכתוב (תהלים צב, ו) "איש בער לא ידע וקסיל לא יבין את זאת, הופיר "איש" שהוא לשון חשיבות ומעלה, ולומר כי אף האיש שהוא גדול בחכמה "בער" הוא, מרגיש בחכמה בעירא, והנה הוא נחשב כבהמה אצל חכמת השכינה:

רמב"ן

(ו) איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה. הממון יקרא "מלאכה", וכן "אם לא שלח ה' במלאכת רעהי" (לעיל כב, א), "לרגל המלאכה אשר לפני" (בראשית לה, יד), "וכל המלאכה נמבנה ונבט" (שמואל א טו, ט), והענין, שלא יביאו עוד שום דבר למלאכת הקדש. אבל אמר "אל יעשו עוד מלאכה", להקדים השלים שלא יהיו עוד טוהר את העינים והנה גם ההבאה יקרא מעשה, ומנע מהם הכל:

ובמנהוגא (סימן ד) "וימלא אתו רוח אלהים" (פסוק לא), לא תאמר בצלאל בלבד אלא כל מי שעסק במלאכת המשכן מן בו הקב"ה חכמה ובינה ונעת, ולא תאמר בבני אדם אלא אפילו בהמה וציד, ומפסל לא נהפך אלא בצלאל, עד כאן: (ה'ו) מרבים העם להביא. מלת מרבים מורה כי לא היו פוסקים מלהביא, והציד לה כתוב מעלה גדולה בנדבה כלל ישראל האנשים והנשים, כי האנשים התנדבו בספק והנחשת והמבלת והארנמן ותולעת שני, והנשים התנדבו מבשית העוב שיהם, ועקר כל הנדבה האת הביאה ביום אחר אצל משה כי כן לשון הפרשה מורה על לשון מהירות, כלשון (לעיל לה, כ-כא) "ויצאו כל צרת בני ישראל" ויבאו, ועוד מה שאמר הכתוב (פסוק ג) "זהם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר", (תמונן מזה כי אחר שהביאו עקר כל הנדבה ביום הוא עוד גשירו מהם מעשים שהביאו אליו "נדבה בבקר בבקר" בלומר למחרתו בהשקמה:

וגלה לנו הכתוב על מעלת החכמים העושים המלאכה באמנתם הגדולה כי הגידו זה למשה, והם היו טרודים ומתעסקים במלאכתם, והיחיו מלאכתם לאמר למשה, כי כן יורה לשון איש מלאכתו אשר המה עשים (פסוק ד), והיו לשון יאמרו אל משה לאמר פעם אחר פעם, וגם מעלת משה המולך עליהם שלא היה בוחר בקספם וכוונתם, ועל כן כתיב ויצו משה ויעבירו קול במחנה למנוע הענין:

(ו) והמלאכה היתה דים. כנגד כל המלאכה שיש להם לעשות אתה, וצדיקין יותירי מנחה. ועל דרך הפשט יאמר: המלאכה יש להם די הצורך מנחה, ואני שואל כאן למה הוצרך הכתוב ונלא הופיר זה למעלה (פסוק ה) "מרבים העם להביא מדי יש להם די הצורך מנחה, ואני שואל כאן למה הוצרך הכתוב ונלא הופיר זה למעלה (פסוק ה) "מרבים העם להביא מדי

ספרנו

(ה) למלאכה אשר צוה ה' לעשות אתה. הנה נרמזה העם היא יומר ממה שצריך לאותה המלאכה שאותה ה' לעשות אותה בלבד בלי תוספת (גרעון, שנתן מדה וקצב למשכן ולכל בליה, עליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע, לא פגענו בבנין שלמה והודוהו:

חזקוני

(ה) מדי העבודה. הפים יתרה, כמו "מקל מלמדי השכלתי" (תהלים קיט, טז): (ו) ויעבירו קול במחנה. ויכריזו, כמו מעבירים עם ה' (שמואל א ב, ד), מכאן אמרו רבותינו דל (שבת צ"ג) לאסור הוצאה בשבת מרשות לרשות, ונמרינן העברה העברה מיום הכפרים, כתיב וכן ויעבירו קול במחנה, וכתיב הם ויקרא בת ט) "העברת שופר תרועה, מה להלן יום אסור אף כאן יום אסור: אל יעשו עוד מלאכה. וכתיב וימלא העם מהביא, מכאן סמכו רבותינו (ירושלמי שבת א, א) שהבאה מלאכה היא:

(ו) אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש. לא הכירו שלא יביאו נדבה פרצום, אבל הכירו שלא יעשו עוד מלאכה, כמו מלאכת השוטה שאמר (לעיל לה, כ) "ויביאו מקנה, ומלאכת תיקון העצים שאמר (שם פסוק ד) "עצי שטים לכל מלאכת העבודה הביאו", ותיקון העורות וזולתם:

(ז) והמלאכה היתה דים. ומלאכת המהנדבים בכל דבר שהתנדבו היתה די לעושי מלאכת המשכן: לכל המלאכה. לכל מלאכה ומלאכה שבו:

אור החיים

על המובא עשוי מלאכה שהוא דבר שאין צורך בו, גם עומד להתקלקל כל שיש די מחסור, והוא אמרו מרבים וגו' מדי העבודה למלאכה, פירושו, מרבים העם להביא

(ה'ו) מרבים העם להביא. קשה, וכי רע הדבר שיהיה בית אלהינו בארצות ויהי לכבוד ולהפארת. אכן, לא באו לקבול על המובא בית ה' מהנהב וכו' וגו', אלא

ליקוטי בבלי וירושלמי

(ז) והמלאכה היתה דים. * אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, כנגד מי? ... אמר רבי יונתן ברכי אלעזר: כך אמר רבי שמעון ברכי יוסי בן לקווא: כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתו, ארבעים חסר אחת. בעי רבי יוסף: יוצא הפניה לעשות מלאכה" (בראשית לט, א) ממנוגא הוא, או לא? אמר ליה אבוי: וליתי ספר תורה ולימני! ... אמר ליה: כי קא מספקא לי משהו דכתיב "והמלאכה היתה דים" ממנוגא הוא, והא כמאן דאמר לעשות צרכיו נכנס, או דילמא: "ויצא הפניה לעשות מלאכתו" ממנוגא הוא, ונאי "והמלאכה היתה דים" הכי קאמר: דשלים ליה עבדתא? תיקו (שבת מט):

(ז) והמלאכה היתה דים. * אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, כנגד מי? ... אמר רבי יונתן ברכי אלעזר: כך אמר רבי שמעון ברכי יוסי בן לקווא: כנגד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתו, ארבעים חסר אחת. בעי רבי יוסף: יוצא הפניה לעשות מלאכה" (בראשית לט, א) ממנוגא הוא, או לא? אמר ליה אבוי: וליתי ספר תורה ולימני! ... אמר ליה: כי קא מספקא לי משהו דכתיב "והמלאכה היתה דים" ממנוגא הוא, והא כמאן דאמר לעשות צרכיו נכנס, או דילמא: "ויצא הפניה לעשות מלאכתו" ממנוגא הוא, ונאי "והמלאכה היתה דים" הכי קאמר: דשלים ליה עבדתא? תיקו (שבת מט):

יומי מני אל קנבנה אל - מלאכה.

אונקלוס
 למעבר זמה ויתר
 ח ועברו כל חמימי לפי
 בעברי עברתא ית משפח
 עשר זרעו דבוץ שזר
 ותכלא וארגנא וצבע
 וזורי צורת פרוכין עובי
 אמן עבר יתהון: ט ארבע
 דירעתא חדא עשרת
 ומני באמין ופוחיא
 ארבע אמין דירעתא
 חדא משפחא חדא לכל
 ירעתא: ו לפפ ית חמש
 זרעו חדא עם חדא וחמש
 זרעו לפפ חדא עם חדא:
אל־אחת וְחֲמֵשׁ יָרִיעַת חֶפֶר אַחַת אֶל־אַחַת:

לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵרָ: ס רביעי ח וַיַּעֲשׂוּ
כָּל־חֲכָם־לֵב בַּעֲשׂוֹי הַמְּלָאכָה אֶת־
הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר יָרִיעַת נֶשֶׁשׁ מִשׁוֹר
וְתַכְלֵת וְאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי פְּרָבִים
מַעֲשֵׂה חֶשֶׁב עָשָׂה אֹתָם: ט אָרָף
הַיָּרִיעָה הָאֶחָת שְׂמֹנֶה וְעֶשְׂרִים
בְּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בְּאַמָּה הַיָּרִיעָה
הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְכָל־הַיָּרִיעַת:
וַיַּחְבֵּר אֶת־חֲמֵשׁ הַיָּרִיעַת אַחַת
אֶל־אַחַת וְחֲמֵשׁ יָרִיעַת חֶפֶר אַחַת אֶל־אַחַת:

שמוני חכמים השלם
 ב דקשה ליה ד'הותר' משמע שפוצה הוא להותר, וזה אילו, דהא
 אינו מצוה להותר, לךד פפרש כמו ולהותר, וכן מציינו כמה פייכות
 שחחרין למ"ה, כמו וקבד ולקבד, ונסות ולנסות, נראה דקשה
 "הותר" משמע שפכו, וזה לא יתכן, אם קאי על הפרדים קנה טו
 לומר ויתירו לשון רבים או והותר, ואם על מלאכת המשקף, לא
 יתכן להותר מן לעשות יתר ממה שצריך שחפץ על פי ה' השכל, או להשאיר ולהניח זבב וקסוף ולצמצום במלאכת המשקף, כגונא, אלא
 מצמצמו טתר (מל"ט):

אבן עזרא
 והותר. שם הפעל. וטעם והותר, הוותרה: (ח) וַיַּעֲשׂוּ.
 החל מהמשקן: מִשׁוֹר. בלשון ישמעאל אור"י:
 דע פי דקדוק מספר האחד בחשבון, משונה מדרך לשון
 הקדש, גם ככה הוא בלשון פשדים משונה, גם בלשון
 ישמעאל. כי לעולם הדיא בסוף השמות סימן לנקבה, ולשון
 זכר בלא סימן. והנה בחשבון, שלשה בדיא סימן זכרים,
 וקכה בחשבון ארבעה, גם שמונה, גם עשרה, ומשם והלאה
 עד עשרים, הזכר בלא דיא. אחד עשר, שנים עשר, תשעה

רשב"ם
 (ח) וַיַּעֲשׂוּ כָל חָכֵם לֵב וּגְוִי. תחלה עשו המשכן ואחר כך
 כלים, כמו שפירשתי בויקחו לי תרומה (לעיל בת. ט):
 בא שבע לעולם, פרכתוב (חגי ב. יח. יט) מן היום וגו' אשר ישר הדיכל ה'... מן היום הזה אברך: (ח) בעשוי. ג. בידר — וַיַּעֲשׂוּ כָל
 חָכֵם לֵב בַּעֲשׂוֹי הַמְּלָאכָה: (אידך (תהלים לו. א) "אל תקנא בעשוי עוליה": פניו ה' בעשוי רע" (שם לו. ט). "אל תקנא בעשוי עוליה", ובמי
 תקנא — בעשוי כל חכם לב.

ליקוטי מצודות
 והותר. מלשון נותר (יחזקאל ג. ח): (ח) יָרִיעַת. ענין וילון הנטיב באוהל (ירמיה ג. ט): שש. פשתן משוכח (משלי לא. כב): הוא הפשתן
 העב (יחזקאל כ. ט): וְתַכְלֵת וְאֶרְגָּמָן. שמות מיני צבעים חשוכים (ירמיה י. ט) וְתוֹלַעַת שָׁנִי. הוא מין צבע אדומה (ירמיה לו. א): בתולע
 הוא שם הצבע שצובעים בו אדום (ישעיה א. יח): כְּשֵׁנִים. חוטנים צבוע אדום (ישעיה א. יח): פְּרָבִים. כרוב. מלאך, ורבותינו דיל אמרו
 "פרבאי" (תנ"ה ט). וְהָאֵם הַפְּרוּצִים שֶׁל צֶרַח, פי דמות אדם לתנה (שמואל"ב כב. יא): מַעֲשֵׂה חֶשֶׁב. יאמר על מעשה האריגה מחולף
 הצורות בעקבר מזה מן העבר מזה (דברי הימים ב. ט):

תרגום יונתן

ועבדו יתה וברם שיריו: (ח) ועבדו כל חבימי ליבא [בשבדי עיבדימא] ות משפנא עשר יריען דבוץ שזיר ותיכלא וארגונוא וצבע ודורי צורת כרובין עובר אופן עבר יתהון: (ט) אורכא דיריעמא חדא עשרין ותמני אמיין ופיתאי ארבע אמיין סכום דיריעמא חדא משחמא חדא לכל יריעמא: (י) ולפיך ות חמש יריען חדא עם חדא וחמש יריען לפיך חדא עם חדא:

רבינו בחיי

העבדה למלאכה אשר צוה ה' לעשות אתה... והותר, ומשם הייתי מבין הספוק והיתרון: ואפשר לומר כי הכתוב הזה ירמז לנו שהמשכן של משה מכונן כנגד בית המקדש של מעלה, וכן הכוונה המדרש (תחומא פקודי, ב) היקל של משה כנגד היקל של מעלה שנאמר (לעיל טו, יז) "מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' פוננו דרך", וכבר נזכר כי שם ה' הוא בית המקדש של מעלה, ולכך הכוונה המדרש לשון היקל, והנה שיעור הכתוב והמלאכה של מעלה היתה דגם והותר לכל המלאכה לעשות אתה, כלומר כנגד כל המלאכה של משה המושגת עליהם לעשות אתה, וכבר נזכר כי משם יבא הספוק והפרנסה לבית המקדש של משה ולכלל העולם העליונים והשפלים, ולכך הכוונה הכתוב שני פעמים לשון מלאכה, והכוונה בשל מעלה לשון היתה ובשל משה לשון עשית, והבין זה:

סמורנו

לעשות אתה והותר. לעשות אתה המלאכה ולהותר, באופן שלא היו צריכים לצמצם אופן עשייתם מדאגה פן יחסי החומה: (ח) ויעשו כל חכם לב בעשי המלאכה. הותר חכמים שבהם עשו את המשכן שהיה מעשה חשוב על צדוהו שונות משני עבריהם, כמו שהזכירו ד"ל (ימא עב), ולא היו היריעות עבות כמו הפרכת, וככל בפרשה זו כל האמור למעלה באווי בפרשת תרומה, להודיע שעשו הכל בבין לעשות כרצון מי שצוה שהיה הגדול שבכלם, כאמרו ד"ל (ברכה נו) יודע הנה בצלאל לצרף אותיות שבהם נכראו שמם וארץ:

רמב"ן

(ח) ויעשו כל חכם לב בעשי המלאכה את המשכן עשר ויריעות. הנה החזיר בתורה מלאכת המשכן חמש פעמים, כי הוכיח את בלה בצואה בפרט ובכלל – תחלה (לעיל ב, י - כ, טג) אמר: ועשית קנה, ועשית קנה, ואחרי כן (לעיל לא, ו - יא) הוכיח בלם בדרך כלל ויעשו את כל אשר צויתך את אהל מועד ואת הארון לערות, עד "יבבל אשר צויתך יעשו": והטעם בזה, שצוה השם למשה שגיד אל בצלאל ואהליאב ולכל החכמים המלאכה בכללה, ואחרי כן יקראו אליה לעשותה, כי לא יכשרו למלאכת הקדש עד שישמעו כל המלאכה ויבינו אותה ויקבלו עליהם שידעו להשלימה: ובשעת המעשה הוכיח אותה תחלה בדרך הכלל הנזכר, ואמר (לעיל לה, ו - יא) "יבואו ויעשו את כל אשר

חזקוני

(ח) את המשכן עשר ויריעת. בהחלה עשו עשר ויריעת אהל, ואחר כך הניגן לתת בו את הטביע על הכל, ואחר כך כל מבשתי קדש, כל הטביע קודם, ואחר כך מחיצות סביב הצד הבית: כרבים מעשה חשוב. בעשר ויריעות הנראות מתוך חלל המשכן כתיב כרבים מעשה חשוב עשה אתם, אבל העשתי עשרה שלא היו נראות למעלה מפני מכסה האילים, ולא למטה מפני העשש ויריעות, לא עשו בהן צדדין: ולתכליתו. והארון שהיה המייתור שבפלים נעשה על ידי בצלאל לצרף אותיות שבהם נכראו שמם וארץ:

אור החיים

ויתר משיעור העבדה הצריכה למלאכה אשר צוה ה', היא למדת שעל פירטי העבדה הקפידו, והערך להכרינו מאמר הכרוז אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש. ואמרו ותכלא העם מהביא, ולא אמר מעשות, כי יאמר הכתוב דבר שהופך לתקמים העושים במלאכה, והיא התקאה: (ז) דגם וגו' והותר. הם שני דברים הפגיים, אם דגם אינו הותר, ואם הותר אינו דגם, וכאן אין מקום לומר לא זו אף זו, לרצו ששניהם סוג אחד ובהיניה אחת, ואין דרך לעשות סוג אחד שני סוגים, כי יש בגשמע התקשה, ועוד, לא היה צריך לומר דגם, אלא והמלאכה היתה הותר לכל המלאכה, ועוד, כל הכתוב מיותר, שהרי אמר למעלה (פסוק ה) "מרבית העם להביא מדי העבדה למלאכה", ופשיטא שלא אמרו כן עד ששערו, ומה צריך עוד לומר והמלאכה וגו': ואולי, שישמענו הכתוב היפה בני ישראל בעיני המקום, כי לצר שהביאו ישראל ויתר משיעור הצריך,

חש ה' לכבוד כל איש ששחרו והביאו, ונכנס כל המונא בית ה' במלאכת המשכן, וזה שיעור הכתוב, והמלאכה אשר צוה ה' לעשות במשכן, הספיקה להכנס בתוכה כל המלאכה שעשו בני ישראל, והם שהותר, פירוש, שהיה יותר מהצריך, הספיק המקבל לקבל יותר משיעורו על ידי נס: או על זה הדרך, והמלאכה שהביאו היתה דגם, לא חסר ולא יותר, הגם שהיתה יותר כפי האמת, והוא אומר והותר, כי נעשה יותר נס לא הותר: (ח) ויעשו כל חכם לב. פירוש, הגם שהעושים רבים הם, אף על פי כן היתה המלאכה נעשת כאילו עשאה אדם אחד, והפנה אהד, כי כשיעור המלאכה רבים, על כל פנים ישמנה הוואר מלאכת זה מזה, ולא תדמה למלאכה שעשאה כולה אופן אחד, והשמיענו הכתוב כי מלאכת המשכן שלמה היתה גם בבחינה זו, כי הנותן חכמה בהמה, השנה אותם בהתבוננות החכמה שנה, ודומים כולם לאיש אחד:

פ-עסס יד אלו מל - נספ אהא-ה מלסן, ומנו גי אלו.

יש בנותן טעם להביא כאן את המעשה המסופר על הגאון ר' חיים מוולוז'ין זצ"ל (סי' "קהלת יצחק"), המלמדנו שבכדי לקיים מצוות צדקה בהידור, ולזכות שהכסף יגיע באמת למקום הנכון, יש לדעת לתת בלב שלם ובשמחה.

מעשה, בעת שר' חיים מוולוז'ין יסד את הישיבה הגדולה בוולוז'ין, שלח שלוחים לקבץ תרומות וליסד חברת מחזיקי הישיבה ליתן נדבות בכל שנה ושנה.

ויהי היום, ובא משולח אחד אל הגאון ר' חיים וביקש, שהיות ונצרך הרבה לחכות לבעל העגלה, עד כדי כך שלפעמים נאלץ לחכות כמה ימים עד אשר ימצא בעל עגלה, מבקש הוא לקנות לעצמו סוס ועגלה. שמע ר' חיים ונתן לו את הכסף מקופת הצדקה. לאחר מכן לקח המשולח נער אחד לשרתו, ושוב ביקש מר' חיים חליפות מכובדות, שכך יופיע מלובש כאיש מכובד וירבו הנדבות, כמובן. וגם זה ניתן לו.

ויהי כאשר בא המשולח לבית הכפרי שהיה נותן כל שנה חמישים רובל, וירא הכפרי את בגדיו הנכבדים ואת הנער המשרת ואת הסוס והעגלה, ויחר אפו ויען, שלא יתן כבר אפ' פרוטה אחת.

ויסע המשולח ממנו בידיים ריקות. לאחר זמן עבר ר' חיים על פנקסו של אותו משולח, והנה לא מצא את נדבת הכפרי הנ"ל כבימים ימימה. וישאל למשולח אודות זה, ויספר לו המשולח שאמר אותו כפרי שלא יתן כבר פרוטה אחת לישיבה.

ויסעו שניהם יחד לבית הכפרי, ויהי כאשר באו לבית הכפרי קבלם בכבוד גדול, וישאל ר' חיים מדוע נמנע מלתת כדרכו תרומה לישיבה? ויען הכפרי ויאמר: "האמת לא אכחד כי מעריך אני מאוד את הישיבה, וכי תמיד הייתי נותן בשמחה רבה, אך כאשר ראיתי את המשולח שנעשה דשן ושמן, וכי הוא לבוש בגדי פאר, ויש לו סוס ועגלה ונער לשרתו, שכל אלו עולים כסף רב, לזה איני רוצה ליתן".

ויאמר לו ר' חיים דהנה על הפסוק הנאמר על בצלאל "וימלא אותו רוח אלוקים בחכמה בתבונה ובדעת", דורשים חז"ל בברכות (נה ע"א) יודע

היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, ויודע מחשבות וכו'.
ומדוע היה צריך לכך? –

וביאר ר' חיים לאותו כפרי, דהנה במשכן היו מקומות שונים: קדש הקדשים, היכל, עזרת כהנים, עזרת ישראל, עזרת נשים, ובודאי כל אחד רצה שתרומתו תגיע לקדש הקדשים, ומה יכלו לעשות? לזאת בחר הקב"ה בבצלאל שהיה יודע לצרף אותיות, וע"י זה היה יודע מחשבות של כל אחד ואחד, ומי שהיה נותן רק לשם שמים היה כספו הולך עבור קדש הקדשים. ומי שמכוון גם לשם כבוד וכדומה היה נותן נדבתו בהיכל או בעזרת כהנים.

לכן, גם אתה, סיים ר' חיים לאותו כפרי, דע שכל אלו הדברים של המשולח: בגדיו המכובדים, הנער המשרת, הסוס והעגלה, הכל נצרך, שעבור זה יתרבו הנדבות. אך אם כוונתך באמת רק לשם שמים, יודע תדע שמעותיך הולכות רק עבור ההוגים בתורת ה' כל היום. ומי שנותן גם לשם כבוד, יאכל אותו העגלון, ומי שנותן רק לשם כבוד יאכל אותו הסוס, על אף שגם למצוה יחשב. אך אתה שנותן בשמחה ובטוב לב ודאי שנדבותיך הולכות לדבר החשוב ביותר.

נתינת צדקה אכן משלו...

אמר רבי אליעזר כל העושה צדקה ומשפט כאילו מילא כל
העולם כולו חסד וכו' שנאמר "אוהב צדקה ומשפט חסד ה'
מלאה הארץ" (תהלים ל"ג). (מט ע"ב)

הקשה הגאון בעל ה"עין חכמה", מדוע נקטה הגמ' בכל המקומות
"צדקה ומשפט" יחד?

ויישב, דבאמת לא שייך צדקה לאדם, שהרי מה שנותן אינו שלו,
כמ"ש (איוב מ"א, ג) "מי הקדימני ואשלם".

אך היות ואמרו בשבת (י" ע"א) "כל הדין דין אמת לאמיתו נעשה שותף
להקב"ה". אם כן יש לו קנין בממונו. ולכן נחשב הצדקה כנותו משלו.

מכוחות אנוש רגילים. ובזכות ה"יחד לב" של יעקב שיחד את כל כוחותיו לחסד, אנו מבקשים "אל תמנע מים". [ועי' משנית במאמר לב].

עפ"י דברינו יבואר מה שכתב הרמב"ן (שמות לה כא), על הפסוק: "ויבאו כל איש אשר נשאו לבו, וז"ל: "שלא היה בהם מי שלמד את המלאכות הללו ממלמד, או מי שיאמן בהם ידיו כלל, אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ד', לבוא לפני משה לאמור לו אני אעשה כל אשר אדוני דובר". ולפי פשוטו הוא שלא כדרך הטבע, שאדם שלא היתה לו ידיעה כל שהיא באומנות המלאכה לעשות בזה ובכסף ובנחושת, יהיה בידו לעשות את המלאכה.

אכן, לפי המבואר אין זה שינוי הטבע כלל, אלא שכן הוא בטבע, שע"י "ויגבה לבו בדרכי ד'" מתגלים כוחות טמירים ונעלמים ונפתחים מעיינות סתומים של חכמה, ואין דבר שיאמר עליו האדם למעלה מכוחי הוא לעשותו, אם יגבה לבו בדרכי ד' וישאף לגדולות ונפלאות. [ועיין מאמר סד שנתבאר בענין אחר].

תשל"א

מאמר נמ

פרשת ויקהל

בקשת החכמה

"זאתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאותיו רוח חכמה" (שמות כח ג), מצינו בפסוק זה את התואר "חכמי לב", וכן גם להלן: "ועשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב אשר נתן ד' חכמה ותבונה בהמה" (שם לו א), וצריכים אנו לדעת פירושו של תואר זה, ומי הוא זה אשר זוכה להיות נקרא בתואר זה.

והנה ממה שאמר הכתוב: "ויבלב כל חכם לב נתתי חכמה" (שם לא ו), אנו למדים שאת מעלת "חכם לב" צריך האדם להכין לעצמו בכוחו הוא, ובלב אשר כזה נותן הקב"ה חכמה, אכן עדיין אינו מבואר מי הוא "חכם לב" אשר הקב"ה מעיד כי הוא נותן לו חכמה.

ומי לנו חכם כשלמה המלך ע"ה, שאמר עליו הכתוב: "וד' נתן חכמה לשלמה כאשר דבר" (מלכים"א ה נו), וממנו נלמד את הדרך לזכות בחכמה, כשנתבונן מפני מה זכה לה שלמה.

ומקרא מפורש הוא למעלה ממנו (מלכים"א ג ה-ב): "בגבעון נראה ד' אל שלמה וגו' ויאמר אלקים שאל מה אתן לך וגו', ויאמר שלמה וגו', ונתת לעבדך לב שומע

מכירת המדרש
 ה ממש ממשל פתח י"ב
 ו יתולמי טמ פיק סמנטי
 מרטס יומן פי"ד סמק ל"ב

חידושי הרשב"י
 עביר מגידם צ"ל מגידם
 בריש וסמ"ך כמו לעיל
 פרשת אמרו מגידו אנא כו'
 ועי' ערוך ערך מגרס.

חידושי הר"ף
 וא"ל תאמרי שהייתי שפל כו'
 מדרש שמואל שם. הא ביום
 מותה היה ליה. מההרין כ"ב א.
 אין לך אדם כו'. ורש"י
 סוהרין שם. ולא הלכתי
 בגדולת בשנה שהחזירוני
 כו'. ברוש שם הני' להק"ל לא
 הלכתי בגדולת כשהעליתי את
 הארון תכן ל לא הלכתי
 בגדולת שח"ך לפני הארון
 בשלות משה ומכרתי. מגידם
 ש"ל בשר דום. כול כמס'ן
 שפרשוהו מ"ש דומ"כ.

ידי משה
 שנתנה כנגלה ומתה. פי'
 שהיתה צונקת כעגלה
 מחמת צער לידה ומשני
 היינו דכתיב וגו' פי' שהי'
 לה לך ביום מותה וק"ל.
 שאיני מתבייש ללמוד תורה
 אפילו פקטני ישראל וכו'
 אמר לו הקדוש ברוך הוא
 אתה שרית נצמך צמול חיד'
 כשם שאין לחינוק הזה שנות
 וכו'. פי' לפי שנכשל בדרך
 שאפילו תנוקות של בית
 רבן יודעים אותו ולפי
 שהורה דוד דאמני שאינו
 מתבייש ללמוד תורה אפילו
 מקטני ישראל וכל המתבייש

אמרו יושר
 כלא גבה לבי בשעה שמשחתי
 שמואל צמ"ך. שאו מלב לבי
 הייתי כול להתנאות ובעת הרינת
 גלית לא רמי עיני להתמלך בשום
 האומרות ובה שאלו מלאכי דוד
 ברכותיו ולא הלכתי בגדולת
 כשהחזירוני למלכות שרתי ב
 גדולת א בעת המלכות ב בעת
 החזרה ובפלאות מבי כשהעליתי
 הארון שנשתי דבר ז' ודחינו
 הפיחו הדילונ לא סענתי
 כשהשכנתי היות זה ז' לי ולא
 אעשנו אבל היה לי לרוב קל האמר
 שקור ממות יעשה בעמם ארית או
 ידאח כ כבר היה אפשר שעשה
 דוד זה לבחון אנשיו ועל זה היו
 חשבוני בעיני אנשים וגשם
 רובם הדלסרין שדוחת וצאה
 פרוצת ראש בעמנה זו אמר שלא
 רמו עיני כשהלך בפלאות ממנו
 ושלא היה רק שפלות. הי"ך כשם
 שאין לחינוק שנות כן כו' גם
 ה חסדי חסאנת. הו' גם הונו
 הכפל שרתי אני כמול על אמר
 לה הייתי כמול על נפש ונחל
 ל' הונו כתיב. גם זה חסדי
 חסאנת וכו' לחזירני שאין
 גאור לפני המקום. כין שמעת

קללו שמעי אמר הניחו לו ויקלל כי ה' אמר לו קלל את דוד. שצוהת אותו. שאת קורא אותו אמהות ושפחות וזהו אשר אמרה ולא אני שאני קורא אותו אמהות שראויות בצדקתן להחשב כין אמהות שרה ורבקה וכו' ועמם אכברה כלשון עתיד. יתרימם לעגלה אשתו. ש"ב ג' ו' ד"ה א' ג"ג ודרשו סנהדרין כ"א עגלה זו מיכל הובא ליקוט ש"ב ג' ובירושלמי שם ושם ב"ר פרי' פרק ב' סימן ד'. שהחזירוני למלכותי. אחר מרידת אבשלום שנדחה ממלכות לשעה וחזר למלכותו כמפורש בש"י י"ט והונו גדולות שאין למעלה הימנו. ובפלאות ממוני וכו' הארון. אף שהעלות הארון היה קודם החזרה למלכות חשבו המדרש מאוחר על שהוא שייך למ"ש ובפלאות ממוני שנפלא ונתכסה ממנו אף לישא אותו שנשאו על העגלה כמ"ש לעיל סי' זה ולסמוך אותו אל מ"ש אם לא שריתי ודומתי ננשי כגמול עלי אמר שדורש ג"כ על הארון שאמו בדמיון הארון והוא התגלה לפניו ומ"ש עור הפסע כפסוק כגמול עלי נפשי דורש על תורה שגומל עם נפש להביאה לחיי עולם שכוח היה ג"כ כגמול ויתכן שרמז ענין היניקה כתיבת נפש שהודדים נקראו נפש כמ"ש (ישעי' ג' כ') כתי הנפש על דפוס של הדודים וכן לימוד התורה כמ"ש דריה ירוך ככל עת באהבתה חשגה תמיד מכל מי שמרמז אפילו מן הקטנים. שאין לחינוק הזה שנות. כמ"ש לעיל פ"ר ב' בסי' י"ב כשם שהחינוק שחוטאת אין אבותיה מותרעים עליה וכאן לפי הנמשל יש לפרש שהחינוק כשמתלכלך על אמו ואמו מנקה אותו בלא תרעומת שהחזירוני למלכותי. ובקפלאות ממוני. קשעה שהעלתי את הארון. (שם ט) אם לא שריתי ודומתי נפשי כגמול עלי אמו. קשם שהחינוק הזה אינו מתבייש להתגלות לפני אמו. פך שריתי נפשי לפניך שלא נתביישתי להתפאות לפניך לכבודך. (שם ט) כגמול עלי נפשי. כהן ינוקא דנפק ממעי דאמיה ואין בו רוח קפס לינוק משדי אמו. כן הנות נפשי עלי שאיני מתבייש ללמוד תורה אפילו מקטני ישראל. אמר ר' אדא בר ר' חנינא אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה שרית עמך לגמול. חייך קשם שאין לחינוק הזה עונות כן אין לך עונות. שגאמר (ש"י כ"ג) גם ה' העביר חסאנתך לא תמות. מקאן את למד שאין אדם רשאי לנהוג גאנה לפני המקום. אלא צריך אדם להתפאות על כבודו. אמר ר' יהודה הלוי בר ר' שלום ואין מעשיו של הקדוש ברוך הוא כמעשה פשוט נדם. למה. עביד מגידם של פשוט נדם יש לו מוגנות כהונה

לשון אם שרה רבקה רחל וזאת. לזואי יהא ל' חלק עמהם ציטתי צבא. ולכן אמר כלשון עתיד אכברה. לעגלה אשתו. והיינו מיכל כדאמרין בסנהדרין פרק כהן גדול עגלה זו מיכל כו' הרי שהיה לה בנים. ומתריץ המדרש דעל שנתנה כעגלה ומתה הוא דמקריא עגלה. והיינו שמתה בלרחה כדאיתא בבראשית ובה פרשה פ"ב והיינו דכתיב ער יום מותה. ונעשה דקאמרנא היינו שער יום מותה לא הו' לה כן (פ"ט). הא ביום מותה היה לה. בגמ' הגל רחז יעשה שניא ותרצו ער אותו מעשה הו' לה ומכאן ואילך לא הו' לה. בשעה שמשחתי שמואל צמ"ך. נקם טובה לב בשעת המשיחה שלא היתה מפורסמת ולא היה יכול להתנאות בפסוקי רק בלב וכשרגז גלית שנתכבד בפרהסיא נקם רום עיניו דהוי שהחזירוני למלכותי. והיינו שרתי שחזירני אותו בעיר וקריאו לפניו אברך לא הלך כגאור ובגדול (פ"ט). בשעה שהעליתי את הארון. אמר בפלאות על העלות הארון. על שעשעו על ידו כמה פלאים בידן ובפלאות. ובכמה דוכתי (פ"ט). כך שריתי נפשי כו'. ופירושו שריתי הומוסתי שריתי עצמי ודמיחתי לנמול. כהן ינוקא כו'. כתיב הו' שיווא ממעי אמו כו' וזלתי נמול נאמר גם על חינוק אחר' גדול מעט הקרוב להגמול. כשם שאין לחינוק הזה שנות כו'. לפי שכתובת דוד היה טוב מאד. לנהוג גאור. אף שמתכוונ טעני כבוד הבריות ע"ד נהוג נשיאותך ברמה. גם זה לא ימצא בלב. מגידם. פי' עושה

אימהות. ל' אם למקל. לזואי. כמו בלול שנתנה. שמשקם. ינוקא וכו'. כס סמיקט צוילא ממעי אמו. צמול. לקטן כמ"ב גמול עלי אמו. עביר מגידם גתקין. ופיוסן עתה נחילין. רען השי"ת היא עבדה חשובה כאור וזהו אלכש ברי' ודפס ונקי' לה.

